

Denne fil er downloadet fra
Danmarks Tekniske Kulturarv
www.tekniskkulturarv.dk

Danmarks Tekniske Kulturarv drives af DTU Bibliotek og indeholder scannede bøger og fotografier fra bibliotekets historiske samling.

Rettigheder

Du kan læse mere om, hvordan du må bruge filen, på
www.tekniskkulturarv.dk/about

Er du i tvivl om brug af værker, bøger, fotografier og tekster fra siden, er du velkommen til at sende en mail til *tekniskkulturarv@dtu.dk*

Om Badeanstalter, særlig Folke-Badeanstalter.

Beje og Mohr

TEKNISK BIBLIOTEK

TEKNISK BIBLIOTEK

Besvarelser

af

Den tekniske Forenings Prisopgave
for 1888.

613.47

Med 2 Planer og 3 Tabeller.

6134
92

Om Bådeanstalt, særlig Folke Bådeanstalt.

af

den tekniske Forfatter Christoffer
for 1884.

Udgivet af den tekniske

Forfatter Christoffer

for 1884.

af

den tekniske Forfatter Christoffer

for 1884.

TEKNISE ILLUSTRATIONER

den Højskoleanstalter, særlig Folke-Højskoleanstalter.

Beskrivelser

af

den tekniske Forsynings-Prisopgave
for 1888.

Med 2 Plante og 2 Tabeller.

2. og 4. udg. af 1888

Fikset af den tekniske Forsyning

Kjøbenhavn.

Wilhelm Friis Højskoleforlag.

22 Rindsgade N.

1888

Hoffensberg & Trap's Etabl. Kbhvn.

Prisopgave,

udstedt af den tekniske Forening i 1888.

Uagtet det almindelig erkjendes, at Badning er i høj Grad gavnlig for Menneskets Sundhed og Velbefindende, benyttes jævnlig Badning dog kun forholdsvis lidet, særlig af Middelstanden og den ubemidlede Klasse. Grunden hertil kan formentlig væsentlig søges dels i den Omstændighed, at let Adgang til billige Badeanstalter ikke findes i synderlig Udstrækning, dels i Utilstrækkeligheden af og Mangler ved de bestaaende Anstalter.

For mulig at tilvejebringe Oplysninger til Vejledning ved hensigtsmæssig Fordeling, Indretning og Drift af Badeanstalter, hvor Bade kunne gives mod en passende billig Betaling, stiller den tekniske Forening følgende Prisopgave:

En Fremstilling af det Standpunkt, hvorpaa vore offentlige Badeanstalter staa, samt en Angivelse af, hvad der bør gjøres for at fjerne de ved dem klæbende Mangler, med Forslag m. v. til Opførelsen af tidssvarende Folke-Badeanstalter.

Der ønskes i Besvarelsen til Sammenligning med de hjemlige Forhold givet Oplysning om, hvad der i Udlandet paa Steder, hvor Befolkningen lever under lignende Vilkaar

som hos os, er foretaget for at sikre de store, ubemidlede Samfundslag en let og bekvem Adgang til billige Bade. Tillige vil det være ønskeligt, om der til Belysning af de her bestaaende Forhold kan gives statistiske Data med Hensyn til Anstalternes Antal og Afbenyttelse i Forhold til det Antal Individuer, som er henvist til dem. Forslaget til tidssvarende Folke-Badeanstalter maa, foruden Bygningsbeskrivelse og de fornødne Tegninger, indeholde Beregning over Anlægs- og Driftsomkostninger, og vil det være at tilstræbe, at et varmt Bad, alt iberegnet, kan præsteres for en Betaling af omtrent 10 Øre.

Om der end væsentlig er tænkt paa Forholdene i Hovedstaden, bør det i Besvarelsen dog have for Øje, at det fremsatte Forslag ogsaa kan komme til Anvendelse i Kjøbstæderne og tæt bebyggede Steder paa Landet.

Bestyrelsen for den tekniske Forening, Kjøbenhavn i Juni 1888.

Om Brugen af Bade og om Oprettelsen af tids- svarende Folke-Badeanstalter i Danmark.

Prisbelønnet Besvarelse

af

Cand. polyt., Ingeniør **H. Fr. Boje** og Cand. polyt., Ingeniør **Vilh. Nohr.**

Med 2 Planer.

Motto: Gloria victis!

Indledning.

Blandt de Opgaver, som Hygiejnen i den nyeste Tid har draget ind under sit Omraade, maa Udbredelsen af billige Bade sikkert siges at være en af de betydeligste.

Omsorgen for Bortfjærnelsen af Affaldsstofferne fra Gader, Gaarde og Huse, og for den offentlige Renlighed, har i Byerne længe været varetaget af Kommunalbestyrelserne, og paa denne vigtige Opgaves Løsning har man i den nyere Tid, tvunget af Byernes stigende Folketal, mange Steder arbejdet med Energi og opnaaet smukke Resultater.

Anderledes er det paa den personlige Renligheds Omraade; og dog maa det indrømmes, at der her lurder mindst lige saa store Farer for Individernes Sundhed og Velvære. Snavset i Klæderne og paa Legemet er uægtelig rykket Individet saa tæt ind paa Livet, som tænkes kan, og i dette Snavs udvikles og leve talrige Arter af Bakterier. Snavset, der i Forening med Hudafsondringen dækker Legemet med et fedtet Overtræk, hindrer det store og vigtige Organ, Huden, i sine Funktioner, giver Anledning til Hudsygdomme og udbreder en ubehagelig Lugt, og dets Virkninger ere lige saa sløvende for Aanden som skadelige for Legemet.

Paa den personlige Renligheds Omraade lader intet sig udrette ved Politiforbud. Her er kun det ene Middel,

at skaffe let Adgang til gode og billige Bade, og denne Opgave er i Sandhed en Kulturopgave, paa hvis Løsning der her til Lands hidtil kun er arbejdet meget lidt.

Det skal her kun i største Korthed berøres, at den græske og romerske Kultur i Oldtiden under Paavirkning af østerlandsk Kultur havde frembragt store Badeanstalter, ikke alene for den rige men ogsaa for den fattige Befolkning. Disse Badeanstalter, der ofte vare sande Pragtbygninger, og hvor Badetekniken var udviklet til en stor Højde („romerske Bade“), anlagdes i det romerske Kejserriges Glansperiode ikke blot i selve Moderlandet, men ogsaa i de store Byer i Provinserne; Prisen for et Bad var ofte kun 1 Qvadrans (5 Øre), men fattige Folk badede frit. Rom alene havde i sin Glansperiode 856 Folke-Badeanstalter.

Med den romerske Kulturs Fald bleve disse store Badeanstalter ødelagte for ikke mere at rejse sig; Sansen for Badning forsvandt, og heri skete først en Forandring, da Korsfarerne i Østen havde gjort Bekjendtskab med de der eksisterende Badeanstalter. Der opstod nu efterhaanden Badstuer over hele Mellemeuropa og Norden. I Norden i alt Fald bestode Badene af Dampbade, der iværksattes derved, at man slog Vand paa glødende Sten. Disse Badstuer bleve stærkt besøgte baade af rige og fattige, og Badningen blev for mange næsten en Nødvendighed; de bleve snart forbundne med Drikkestuer og vandt stor Popularitet. Men det viste sig, at der fra dem udbredte sig epidemiske Sygdomme, saasom Kopper og Pest, og af denne Grund maatte de de fleste Steder lukkes. Efter Trediveaarskrigen vare de saa godt som forsvundne og dukkede ikke mere op; thi nu var Brugen af Linned til Klæder bleven almindelig, og Nødvendigheden for Badning var ikke længer saa stor, som da Befolkningen gik klædt i Skind og Uld.

Forholdene vedbleve at være saaledes omtrent til Midten af dette Aarhundrede. Da anlagdes i Wien og London de første store Badeanstalter af den Art, som senere ere blevne udbredte videre.

Ser man tilbage paa Forholdene i Oldtiden og Middelalderen, maa man give den tyske Læge, Dr. Lassar, Ret, naar han udtaler: „Das Badewesen hat sich allen übrigen Errungenschaften umgekehrt proportional, man darf nicht einmal sagen entwickelt! Es ist zurückgegangen bis unter das allerbescheidenste Maass.“

I det følgende skulle vi give en Fremstilling af Badeforholdene i Udlandet, særlig med Hensyn til hvad der fra det Offentliges Side er gjort i Retning af at tilvejebringe billige Bade, og navnlig beskæftige os med den Udvikling, der paa dette Omraade i det sidste Aar er foregaaet i Tyskland. Dernæst skulle Badeforholdene i Kjøbenhavn gøres til Gjenstand for en nærmere Betragtning, og endelig, forinden et detailleret Forslag til Oprettelse af Folke-Badeanstalter fremsættes, skulle de Principer diskuteres, der bør lægges til Grund for Oprettelsen af saadanne Anstalter.

I. Badeforholdene i Udlandet.

Ved Behandlingen af de udenlandske Forhold ville vi gaa frem nogenlunde i kronologisk Orden, idet vi først omtale England, dernæst Tyskland og endelig Sverrig.

1. England.

Det vil sikkert ikke forundre, at man i England, det Land, hvor Sansen for Legemets Sundhed, Kraft og Renholdelse vel er større end i noget andet, tidligst har været paa det rene med, at billige Badeanstalter ere et saa betydeligt Gode for Samfundet, at deres Oprettelse naturlig maa blive Kommunernes Pligt.

Efter at der i 1842 i Liverpool var oprettet én og kort Tid efter i London 2 Vaske- og Badeanstalter, havde Badning i høj Grad vundet Befolkningens Sympathi, og i Oktober 1844 afholdtes en Forsamling med det Formaal at faa oprettet offentlige Vaske- og Badeanstalter i stort Antal og med Tilskud fra det Offentlige.

Resultatet af dette Møde blev den i 1846—47 udkomne Parlamentsakt, i Følge hvilken de kommunale Forsamlinger, naar mindst 10 Medlemmer indbringe et Forslag om Anlæggelse af en Badeanstalt, og dette vedtages af Forsamlingen med $\frac{2}{3}$ Majoritet, have Myndighed til at udnævne en Kommission paa 2 à 7 Borgere, der kjøbe et Grundstykke og forestaa Anstaltens Opførelse efter visse fastsatte Principper. Midlerne tages af Skatteindtægten (eventuelt ved Udskrivning af en særlig Skat) eller af Fattigvæsenets Kasse. I Parlamentsakten opfordres Vandværkerne til at give disse Badeanstalter det fornødne Vand paa saa billige Vilkaar som muligt, og dette har bevæget enkelte Vandværker til endogsaa at give Vandet gratis.

Det fastsættes ved Parlamentsakten, at der paa disse Badeanstalter skal være 2 Klasser af Bade og i hver af disse en Afdeling for Mænd og Drenge over 8 Aar og én for Kvinder og Børn under 8 Aar. Maximumsprisen for et 2den Klasses varmt Bad skal være 2 Pence (c. 15 Øre) og for et koldt 1 Penny (c. 7½ Øre). Maximumsprisen for 1ste Klasses Bade maa ikke overstige det 6 dobbelte Beløb. Karakteren af Folke-Badeanstalter sikres disse Etablissementer ved den Bestemmelse i Akten, at der mindst skal være dobbelt saa mange 2den Kl. som 1ste Kl. Baderum.

Af disse kommunale Badeanstalter, der væsentlig ere baserede paa Karbade, var der i 1854 allerede oprettet 11.

I øvrigt findes der i de store engelske Byer en Mængde Badeanstalter, der ere opstaaede paa en af 3 forskjellige Maader, nemlig enten som

Aktieforetagender,

Subskriptionsforetagender (ved frivillige Bidrag) eller Klubforetagender med begrænset Aktionærantal og Ballottering over Deltagelsen i Benyttelsen af Anstalten.

2. Tyskland.

Badeforholdene i Tyskland har Dr. Lassar i Berlin gjort til Gjenstand for en Undersøgelse, og Resultaterne af denne har han offentliggjort i et Foredrag, holdt i „Deutscher Verein für öffentliche Gesundheitspflege“ ved det 30te Møde den 13—15de September 1886.

Ved at udsende Rundskrivelser til 1030 Fysici er han kommen til det Resultat, at der i en Befolkning af $31\frac{1}{4}$ Mill. Mennesker fandtes 1060 Varmtvandsbadeanstalter (heri medregnet en Del Badeindretninger i Sygehuse og Kurhuse). Dette giver 1 Badeanstalt for hver 30 000 Mennesker. Særlig for Preussens Vedkommende bliver Forholdet 1 Badeanstalt for hver 38 000 Indbyggere.

Af 397 Byer paa under 3000 Indbyggere havde kun de 87 Varmtvandsbadeanstalter, og hele Landbefolkningen lever i Tyskland som hos os aldeles uden Varmtvandsbade.

Om Antallet af Bade pr. Individ meddeler Lassar intet.

For nogle større Byer giver han følgende Tabel:

Der findes 1 Varmtvandsbadeanstalt

i Altona . . pr. 100 000 Indbyggere

- Köln . . . „ 72 000 do.

- Magdeburg . . „ 66 000 do.

- Lübeck . . . „ 63 000 do.

- Hamburg . . „ 62 000 do.

- Frankfurt . . „ 50 000 do.

- Barmen . . . „ 50 000 do.

- Bremen . . . „ 39 000 do.

- Berlin . . . „ 34 000 do.

- Stettin . . . „ 26 000 do.

- Hannover . . „ 17 000 do.

- Breslau . . . „ 14 000 do.

Det maa erindres, at disse Forholdstal skrive sig fra 1886; i flere af de nævnte Byer ere Badeforholdene senere forbedrede, saaledes i Berlin, Magdeburg og Frankfurt.

Dr. Lassar udtaler, at Grunden til, at Bade benyttes saa lidt i Tyskland, maa søges i de høje Badepriser. Han angiver, at i 49 Badeanstalter overstiger Prisen pr. Bad 1 Mark, at den i Regelen er c. 50 Pfg., og at den kun sjældent naar ned til 10 Pfg.

De store Badeanstalter i de tyske Byer ejes i Regelen af Aktieselskaber, sjældent af Privatmænd. Det er ofte Bygninger af betydelige Dimensjoner og med et vist monumentalt Ydre. I Regelen er der i Badeanstalten et Vaskeri og ikke sjældent tillige Restauration, Musik, Forlystelses- og Gymnastiklokaler. Saa godt som alle større Badeanstalter have Bassinbade, foruden de hos os almindelige Badeformer. Imidlertid ligge dog Bassinerne mange Steder tørre om Vinteren, fordi det da ikke kan betale sig at drive dem.

Indtil de allersidste Aar havde man i Tyskland intet Exempel paa, at det Offentlige havde oprettet billige Badeanstalter. Kun i ganske enkelte Byer fandtes Badeanstalter, der kunde fortjene Navn af Folke-Badeanstalter, og som enten slet ikke eller kun i ringere Grad havde modtaget Støtte af Kommunerne. Som Exempler paa saadanne kunne nævnes Badeanstalterne i Hamburg, Berlin, Bremen og Dortmund.

I Hamburg blev allerede i 1854—55 paa Foranledning af det „patriotiske Selskab“ stiftet et Aktieselskab med en Aktiekapital af c. 200 000 Mark, der anlagde en Vaske- og Badeanstalt efter engelsk Mønster. Den blev væsentlig baseret paa Karbade og havde intet Bassin. Priserne ere:

1ste Klasses Karbad + 2 Haandklæder 50 Pfg.

2den do. do. + 1 do. 30 do.

Byen leverede frit Areal og frit Vand, imod at Anstalten

skulde overgaa til Byens Eje, saa snart Anlægskapitalen var amortiseret. I Løbet af 25 Aar vare alle Aktierne udtrukne; men da Selskabet nu tænkte paa at anlægge en ny Badeanstalt, kom det i Aaret 1879 til en Overenskomst mellem Byen og Selskabet paa følgende Betingelser:

- 1) Byen leverer Byggegrund og Vand gratis og overlader Selskabet det fremtidige Overskud af den gamle Anstalt, som i Følge Statutterne nu skulde tilfalde Byen.
- 2) Den gamle Hamburgs Sparekasse stiller en Kapital af 150 000 Mark til Selskabets Raadighed mod Forrentning af 2 %.
- 3) Selskabet tilvejebringer en Aktiekapital paa 300 000 Mark, hvoraf 50 %, altsaa 150 000 Mark, blive indbetalte til Anstaltens Opførelse mod 4 % Forrentning, hvorimod de andre 50 % gjælde som Garanti for Sparekassens Kapital.

Anstalten (der var projekteret til 300 000 Mark og væsentlig bestaar af et Bassin) tilfalder efter Aktiekapitalens Amortisation Byen tilligemed den gamle Anstalt.

I Berlin har „Berliner Verein für Volksbäder“ i Begyndelsen af Halvfjerserne oprettet en Badeanstalt i Höchstensstrasse Nr. 15, hvor der gives varme Karbade med Sæbe for en Pris af 25 Pfg.

I Bremen har „Verein für öffentliche Bäder“ i 1877 anlagt en Badeanstalt væsentlig for at skaffe den ubemidlede Befolkning billige Bade. Den ejes af Foreningen, og Anlægget har kostet 446 000 Mark, hvoraf 320 000 er en Gave fra Bremens Sparekasse. Byen har skjænket Grunden, saa længe Anstalten bestaar, og i de første 5 Aar blev Anstalten fritaget for Areal- og Belysningskat. Priserne, der fastsættes af Senatet, ere:

Bassinbade + Douche + 2 Haandklæder . . . 40 Pfg.

Do. for Børn under 14 Aar 25 do.

1ste Klasses Karbad + 2 Haandklæder . . . 40 do.

2den do. do. + 1 do. 25 do.

2den Klasses Karbad for Børn under 14 Aar 12 Pfg.

Renselsesbad 15 do.

I Dortmund i Westphalen blev der i 1878 paa Foranledning af Byens Sundhedskommission oprettet en Badeanstalt, særlig af Hensyn til Skoleungdommen og Arbejderbefolkningen. Den fik intet Tilskud fra Byen. Foruden af et Par Styrtebadsapparater og Kar, det sidste til Brug for Personer, der maa afsæbes, forinden de komme i Badsinet, bestaar Anstalten væsentlig af et Svømmebassin. Priserne ere:

for en Voxen 50 Pfg.

„ et Barn . 25 do.

men i de sidste Aftentimer nedsættes Betalingen til 15 Pfg.

Saaledes vare Badeforholdene i Tyskland omtrent ved Udgangen af 1887; men i Løbet af de to sidste Aar har man der begyndt at anvende en ganske ny Badeform, de saakaldte tempererede Brusebade.

Disse foregaa saaledes: Fra en over Badegjæstens Hoved anbragt Beholder, der indeholder et vist Kvantum Vand à 35 ° C., udgaar et Rør, som ender i en Bruse, omtrent i Højde med en voxen Mands Nakke. Brusen er stillet lidt skraat, saaledes at Vandstraalerne kunne beskylle hele Badegjæstens Legeme, og han kan selv efter Behag overgyde sig med Vand, og atter standse Vandudstrømningen, indtil Beholderen er tom. Samtidig med Overbrusningen, indgnider han sig med Sæbe.

Ovennævnte Dr. Lassar i Berlin har Fortjenesten af disse Bades Udbredelse, idet han med aldrig trættet Energi i Skrifter og Foredrag har gjort de tempererede Brusebade bekendte.

Som Skole- og Militærbade ere de i adskillige Aar blevne benyttede rundt om i Tyskland. Saaledes have de i c. 20 Aar været i Brug i den sachsiske Hær.

Paa Hygiejneudstillingen i Berlin i 1883 havde Lassar udstillet en lille Badeanstalt i Drift efter dette System, og senere har han adskillige Steder virket for dets Udbredelse,

bl. a. ved det ovennævnte Foredrag, holdt i: „Deutscher Verein für öffentliche Gesundheitspflege“, 1886.

Folke-Badeanstalter med tempererede Brusebade ere efter den Tid oprettede i følgende Byer: Wien, Berlin (2 Anstalter), Frankfurt a. M. og Magdeburg.

Folke-Badeanstalten i Wien er oprettet paa Byens Bekostning i 1887. Den er indrettet i et gammelt Hus i Mondscheinsgasse Nr. 9. Der findes en Mands- og en Kvindeafdeling, hver bestaaende af Ventesal, Afklædnings-lokale og Baderum. I Mandsafdelingen findes 42, i Kvindeafdelingen 28 Doucher. Badningen foregaar da f. Ex. i Mandsafdelingen saaledes, at de Badende afklæde sig i Afklædningslokalet, hvor hver Mand hænger sit Tøj ind i et af de der anbragte Skabe, hvorfra han begiver sig ind i Badelokalet. Naar han har taget Badet, gaar han atter tilbage til det første Rum og klæder sig paa. De smaa Badekamre ere 0.8×1 m. Der gives 40 Liter Vand pr. Bad, og Prisen er 5 Kreuzer (10 Pfg.)

Anlægssummen var 17 541, ₄₂ fl. 3: c. 31 600 Kr., og Anstalten vil betale sig, naar der bruges 377 Bade pr. Dag.

De to ny Folke-Badeanstalter i Berlin ere anlagte af „Berliner Verein für Volksbäder“ i Forening med Byen Berlin. Den Overenskomst, som Foreningen har opnaaet med Byen, gjengives her, da den er af betydelig Interesse.

- a) Grundene overlades til Foreningen uden Vederlag men saaledes, at de forblive i Kommunens Eje.
- b) Byen hidrager 54 000 Mark pr. Anstalt til Bygnings- og Indretningsomkostninger, som for hver Anstalt beløbe sig til c. 108 000 Mark.
- c) Foreningen er berettiget til ved Slutningen af hvert Regnskabsaar at tage $3\frac{1}{2}\%$ til Forrentning og $1\frac{1}{2}\%$ til Amortisation af sin anvendte Kapital.
- d) Byen modtager ligeledes af det eventuelle yderligere Overskud $3\frac{1}{2}\%$ Rente og $1\frac{1}{2}\%$ Amortisation af de udbetalte 108 000 Mark.

- e) Det Overskud, der da maatte blive, indsættes i Byens Hovedkasse og anvendes til Oprettelse af ny Folke-Badeanstalter.
- f) Fastsættelsen af Tarifen samt Ansættelse og Af-skedigelse af Funktionærerne tilkommer Byen.
- g) Byen er berettiget til at overtage Anstalterne forinden de 4 første Aar til den Værdi, hvortil de staa bogførte, og efter Udløbet af denne Tid til en Taxations-værdi, som fastsættes af sagkyndige, og siden forvalte dem for egen Regning.
- h) Byen kan forlange, at Anstalterne skulle nedlægges, hvis Foreningen ikke overholder Overenskomstens Bestemmelser.

Anstalterne, der have været i Drift fra 1ste April 1888, ere ikke udelukkende baserede paa Brusebade, idet man her ikke strax har turdet gaa over til det ny Princip. Der findes i hver Anstalt:

4 Karbade	}	for Mænd	}	1ste Klasse og
9 Brusebade				
4 Karbade		for Kvinder.		
12 Karbade	}	for Mænd	}	2den Klasse.
5 Bruseceller (med				
15 Afklædningsrum)				
8 Karbade	}	for Kvinder	}	
4 Brusebade				

Priserne ere:

Karbade	af 1ste Klasse . .	50 Pfg.
do.	„ 2den do. . .	25 do.
Brusebade	„ 1ste do. . .	25 do.
do.	„ 2den do. . .	10 do.

Med hvert Bad følger gratis Haandklæde og Sæbe.

I Brusebadet faar hver Badegjæst 25 Liter tempereret Vand, der løber i 2 à 3 Min. og koldt Vand efter Behag.

Frekvensen har været:

	Karbade.	Brusebade.	Indtægt.
1ste April — 1ste Oktober	73 625	29 385	c. 28 500 Mark.

Begge Badeanstalter tilsammen have kostet (uden Hensyn til Grundens Værdi) c. 218 000 Mark.

Den ny Folke-Badeanstalt i Frankfurt a. M. er en Gave til Byen fra en Rigmand. Den er ene og alene indrettet med Brusebade og har 10 Baderum for Mænd og 4 for Kvinder.

Bygningen er en 8-kantet Pavillon (c. 34' i mindste Tværmaal), der er opført paa et Torv, og den udmærker sig ved en vidt dreven Økonomisering med Rummet.

Anlægssummen var c. 20 000 Mark.

Et Bad med Haandklæde og Sæbe koster 10 Pfg.; der gives 30 Liter tempereret Vand, som løber ud i $1\frac{3}{4}$ Minut, og koldt Vand efter Behag. Anstalten kan allerede nu glæde sig ved en meget stærk Frekvens.

I Magdeburg blev i Maj 1888 aabnet en Folke-Badeanstalt, bekostet af Byen. Den er bygget sammen med en offentlig Desinfektionsanstalt. Anlægget af selve Badeanstalten har kostet c. 30 000 Mark. Den indeholder 12 Brusebade for Mænd, 8 for Kvinder og nogle Karbade for skrofuløse Børn. Anstalten er aaben fra 6—9 om Hverdagen; Søndag lukkes fra Middag. Prisen pr. Bad er 10 Pfg., Lørdag og Søndag 5 Pfg. Frekvensen er allerede saa stærk, at Anstalten ikke er stor nok.

Det er allerede ovenfor omtalt, at de tempererede Brusebade fra Begyndelsen have været brugte til Soldaterbade og Skolebade. Her skal endnu tilføjes, at deres Anvendelse som Skolebade i de sidste Aar stadig bliver hyppigere og hyppigere, og at adskillige Fabrikker have indrettet tempererede Brusebade for deres Arbejdere.

3. Sverrig.

I Sverrig er der fra det Offentliges Side, saa vidt Forfatterne have kunnet bringe i Erfaring, intet gjort for at skaffe den ubemidlede Befolkning billige Varmtvandsbade.

I Göteborg findes en Badeanstalt, der i sin Tilblivelsesmaade svarer til de Hambroske Badeanstalter i Kjøbenhavn, nemlig: „den Renströmska Bad- og Tvättanstalt“, der skyldes en Donation af en rig Bankier Renström. Her gives finske Badstuebade, varme Bade og Dampbade til en Pris af 25 Øre.

I øvrigt staa Badeforholdene paa et meget højt Standpunkt i Sverrig; der findes gode Badeanstalter i de fleste større Kjøbstæder og desuden talrige Kuranstalter.

I Stockholm bør nævnes: „Stockholms Badhus-Aktiebolags“ 2 Badeanstalter, der servere Bade af 1ste, 2den og 3dje Klasse. Prisen paa de 3dje Klasses Bade er:

Finsk Badstuebad	Kr. 0,25
Svedebad med efterfølgende Douche	„ 0,40
Varmt Karbad	„ 0,40
Styrtebad	„ 0,20

Det finske Badstuebads Benyttelse til Soldaterbade i Stockholm skal senere omtales (se Side 22).

II. Badeforholdene i Danmark.

1. Udenfor Kjøbenhavn.

Af offentlige Badeanstalter i Danmark findes udenfor Kjøbenhavn saa godt som ingen. I Kjøbstæderne kunne Bade af forskjellig Form som Regel faas paa Hospitaler eller Sygehuse; men Varmtvandsbadeanstalter findes kun i nogle faa at de største Kjøbstæder. Det skal nævnes, at der i den sidste Tid er gjort en Begyndelse med Indrætning af Skolebade, idet tempererede Brusebade ere ind-

rettede i Odense af Kommunen i en Pigeskole, og paa Jægerspris i Opdragelsesanstalten.

Om Sommeren benyttes Strømbade temmelig meget i de Kjøbstæder, der ligge ved Stranden; men af Landbefolkningen benyttes de næsten slet ikke.

2. I Kjøbenhavn.

I Kjøbenhavn findes følgende offentlige Varmtvandsbadeanstalter:

1) De to Hambroske Badeanstalter i Pilestræde og Borgergade, der ere oprettede for de i dette Øjemed af Baron Hambro i London til Kjøbenhavns Kommune skjænkede Legatmidler.

2) Aktieselskaberne:

Ryssenstens Badeanstalt.

Romersk do.

og Nørrebro's do.

3) Den af en Privatmand oprettede og drevne Vesterbro's Badeanstalt.

4) Endelig ere Badene paa Kommunehospitalet og Frederiks Hospital tilgængelige for Offentligheden.

Med Undtagelse af Ryssenstens Badeanstalt, hvis Stiftelse falder i Tyverne (1827), ere alle de kjøbenhavnske Anstalter af temmelig ny Dato. Det skal saaledes nævnes, at den Hambro'ske Badeanstalt i Borgergade aabnedes 1865,
 „ do. do. i Pilestræde „ 1877,
 Nørrebro's Badeanstalt „ 1886.

En paa Kristianshavn tidligere bestaaende, med et Dampkøkken forbunden Badeanstalt maatte nedlægges, da den ikke kunde taale Konkurrencen fra de Hambroske Anstalter.

Til Bedømmelse af Badeforholdenes Standpunkt i Kjøbenhavn for Tiden ville vi nu i al Almindelighed foretage en Undersøgelse af Anstalternes Antal i Forhold til Befolkningens Størrelse, deres Fordeling og deres Benyt-

telse og angive Grundene til, at de mindre bemidlede Klasser ikke benytte Bade i nogen stor Udstrækning.

Hvad Antallet angaar, saa stiller det sig saaledes, at der, naar Kommunehospitalet medregnes, bliver 7 Badeanstalter til c. 300 000 Individuer, og dette giver 1 Badeanstalt til c. 43 000, hvilket Forhold ikke er saa lidt mindre end i Berlin (1 : 34 000). Fraregnes Kommunehospitalet, bliver Forholdet c. 1 : 50 000.

Med Hensyn til Fordelingen, saa vil det af medfølgende Plan 1, hvorpaa de nu eksisterende Anstalter med Undtagelse af Frederiks Hospital (Badebesøget der er meget ringe) ere indlagte og betegnede med helt udfyldte Cirkler, ses, at den for den gamle By, det bebyggede Fæstningsterrain (imellem Gyldenløvesgade og Østerbro) og de nærmere Dele af Vester- og Nørrebro er ret jævn, hvorimod Kristianshavn, de fjærnere Dele af Vester- og Nørrebro samt hele Østerbro ere fuldstændig blottede for offentlige Badeanstalter.

Man kunde maaske heraf slutte, at det vilde være tilstrækkeligt at forsyne de uheldig stillede Bydele med ny Badeanstalter for at opnaa et tilfredsstillende Resultat, baade med Hensyn til Antal og Fordeling. Et saadant Ræsonnement vil dog kun være rigtigt under Forudsætning af, at de alt bestaaende Anstalters Badeformer og Badepriser ere af en saadan Beskaffenhed, at de egne sig for den mindre bemidlede Befolkning. Det skal imidlertid nu vises, at dette ikke er Tilfældet.

Af de for Øjeblikket paa københavnske Badeanstalter præsterede Badeformer er det egentlig kun Karbade og Styrtebade, der, hvad Form og Pris angaar, egne sig til en mere udbredt Benyttelse, medens romerske Bade og Dampbade spille en underordnet Rolle.

Det forholder sig nu saaledes, at

Ryssenstens Badeanstalt,

Romersk do.

og Vesterbros do.

ved Udstyrelse og Priser ere beregnede paa de mere vel-

staaende Klasser, idet Priserne for et varmt Bad (Karbad) variere imellem 60 og 75 Øre og for et Styrtebad imellem 30 og 40 Øre.

De samme Bade koste paa Kommunehospitalet 35 Øre.

Disse Badeanstalter maa altsaa siges at være uden Betydning for den ubemidlede Befolkning.

Tilbage staa nu de 2 Hambroske og Nørrebro's Badeanstalter, der ere de eneste af de nu bestaaende, som kunne betegnes som Folke-Badeanstalter. Disse 3 Anstalter servere Karbade og Styrtebade for en saa moderat Pris (varmt Karbad 25 Øre og Styrtebad 15 Øre), at de i ikke ringe Udstrækning besøges af de ubemidlede Klasser, medens de dog ogsaa paa Grund af deres Udstyrelse og for Nørrebro's Badeanstalts Vedkommende tillige ved Servering af 1ste Klasses Karbade have faaet et stort Publikum af den mere bemidlede Klasse. Styrtebade, der her gives med Vand direkte fra Vandledningen i Gaden og derfor med en Temperatur, der ofte kan være meget lav, indtil 2° C., egne sig ikke til Renselsesbade, og deres hele Karakter gjør, at de ikke tiltale den store ubemidlede Befolkning.

De varme Karbade, der i deres billigste Form serveres for 25 Øre pr. Bad, ere paa én Gang baade særdeles rensende og meget yndede af alle; men her stiller Prisen sig hindrende i Vejen for en hyppig Benyttelse af den ubemidlede; thi til den i og for sig temmelig høje Badepris pr. Bad kommer end videre som Regel Udgift til Sæbe, og endelig har Drikkepengeondet gjort sit til yderligere at skruer Prisen op, saaledes at man tør paaregne, at et varmt Bad koster den badende over 25 Øre, og dette maa siges at være alt for dyrt, hvis Badningen skal foregaa hyppig.

Uden her nærmere at komme ind paa, om der hos den kjøbenhavnske Befolkning kun er en ringe Sans for personlig Renlighed, skal det slaas fast, at de nuværende Badeforhold i det hele taget staa paa et saadant Standpunkt, at man ikke kan vente nogen udstrakt Benyttelse

af Bade af den ubemidlede Klasse, med mindre Forholdene ændres og da navnlig ændres derhen, at Adgangen til Badning paa én Gang baade bliver lettere, 2: flere Badeanstalter jævnt fordelte, og billigere, 3: Tilvejebringelse af en Badeform, der, uden at svigte Hensigten med Badningen, kan præsteres for en Betaling, som maa siges at være overkommelig for den ubemidlede Befolkning.

I neden staaende Tabel findes en Oversigt over Antallet af Bade, der i 1887 ere tagne ved samtlige københavnske Varmtvandsbadeanstalter.

Forbruget af Bade i de københavnske Badeanstalter i 1887.

	Karbad (varme og kolde) heri Seebade.	Skyltebade (tempererede og kolde).	Romerske Bade m. m.	Dampbade og Svedebade.	I Alt.	Gratis Bade til Funktionærer o. a.
Hambros Badeanst. i Pilestr.	143 160	56 951			200 111	
Ryssenstens Badeanstalt . .	c. 21 240	c. 43 450		c. 4110	c. 68 800	
Romerske — . .	17 838	24 068	13 458		55 364	
Nørrebro — . .	c. 48 300	c. 11 500	(heri Kar- bade)	c. 200	c. 60 000	
Hambros Badeanst. i Borgerg.	38 741	14 003			52 744	
Vesterbro's Badeanstalt . . .	15 011	17 809		1345	34 165	
Kommunehospitalet	11 443	3731		1482	16 656	11 695
Frederiks Hospital	276			132	408	2412
Summa . . .	296 009	171 512	13 458	7269	488 248	14 107
					502 355	

Af Tabellen fremgaar, at det hele Antal Bade var 502 355, hvoraf de $\frac{3}{5}$ vare Karbade, der altsaa, som ovenfor omtalt, ses at være den for Tiden mest benyttede Badeform.

En Opgjørelse af hver enkelt Badeanstalts Benyttelse i Forhold til Antallet af Individuer paa dens Opland vilde paa Grund af Vanskelighederne ved Bestemmelsen af Oplandets Grænser og den mangelfulde Fordeling af Anstalterne ikke blive paalidelig. Derfor skal her kun det samlede Antal Bade sammenholdes med Byens Folketal.

Kjøbenhavn kan antages i 1887 at have haft en Befolkning af c. 300 000, og hver 3 Individer have altsaa taget 5 Bade α : $1\frac{2}{3}$ Bad pr. Individ pr. Aar. Kvinder bade som bekjendt langt mindre end Mænd, nemlig i Forholdet 1:3 à 1:2 (i Gjennemsnit 0.4:1). Man tør da regne, at der i Kjøbenhavn bruges pr. Kvinde 1 Bad og pr. Mand $2\frac{1}{3}$ Bad pr. Aar.

Af Strømbadeanstalter findes adskillige dels i Kalvebostrand og dels i Øresund. De ere om Sommeren stærkt besøgte, og Badene ere billige. Med Undtagelse af de to Badeanstalter i Kalvebostrand, der tilhøre Kommunen, og hvor Badning er gratis, er Resten private Foretagender. Strømbade benyttes i langt større Udstrækning end Varmtvandsbade; det skal saaledes eksempelvis nævnes, at der paa Kommunens gratis Anstalter i Kalvebostrand i 1886 badede 107 024 Kvinder og et lignende Antal Mænd, altsaa paa disse afsides liggende Badeanstalter et Antal Bade, der overstiger $\frac{2}{5}$ af det samlede Antal Varmtvandsbade i Byen, hvilket tyder paa, at der i Befolkningen ingenlunde er Ulyst til Badning.

Som bekjendt benyttes Strømbade til Soldaterne og til Skolebade i Sommermaanederne; men Soldaterbade og Skolebade om Vinteren bruges ikke hos os. Det skal dog bemærkes, at der i Kommuneskolen paa Jagtvejen er indrettet et Badelokale i Kjælderen, men det er endnu ikke taget i Brug, og i Frederik den VI. es Asyl i Larslejlstræde er der indrettet 2 tempererede Brusebade.

III. Almindelige Bemærkninger om Anlæggelsen af ny Folke-Badeanstalter i Kjøbenhavn.

Ved Anlæggelsen af ny Folke-Badeanstalter i Kjøbenhavn maa man søge at hæve de ved de nuværende Badeforhold bestaaende Mangler.

Som et Hovedprincip maa det da slaas fast, at der ikke bør anlægges nogle enkelte store Folke-Badeanstalter men derimod mange smaa; thi jo flere Badeanstalter der oprettes, desto større vil den samlede Badefrekvens blive, da det er af den allerstørste Betydning, navnlig for Arbejdere og Haandværkere, der komme legemlig trætte hjem fra deres Arbejde, at de ikke skulle tilbagelægge en lang Vej for at faa et Bad. Hver Mand burde have en Badeanstalt i sin Nærhed. Hvor mange Badeanstalter der bør anlægges, og hvorledes de bør fordeles skal omtales i Afsnit IV.

Vi skulle dernæst undersøge, hvilken Badeform der bør vælges.

Varmluftsbade (romerske Bade) maa karakteriseres som Luxusbade.

Dampbade egne sig af flere Grunde ikke ret til Folkebade. Vel maa det indrømmes, at de ere i Besiddelse af en udmærket hærdenende Indflydelse paa Huden, og at de ere fortrinlige Renselsesbade; men de ere temmelig dyre, fordi de kræve megen Varme, stor Plads, en ikke ubetydelig Mængde koldt Vand til Afkøling og særlig Anvisning af Badepersonalet. I Stockholm anvender man Dampbade (saakaldt finsk Badstue) til Marinesoldaterne. 50 Matroser kunne bade ad Gangen; de svede i et fælles Rum med Svedebænke og derunder indstrømmende Damp, vaske derpaa hinanden indbyrdes i samme Rum med lunkent Vand, der bringes ind i Baljer, og afkøles sluttelig i et andet Lokale, dels med kold Douche, dels i et Bassin med Søvand. Lørdag Eftermiddag mellem Kl. 2 og 6 bade paa denne Maade 600 à 750 Matroser.

Saa primitive Indretninger kunne vel gjøre Fyldest, naar Talen er om Soldater under Kommando; men til et civilt Badepublikum vil der kræves et langt mere kompliceret Anlæg, der vil fordyre Badet.

Styrtebade, saaledes som de almindelig benyttes,

kræve kun lidt og uopvarmet Vand og kunne derfor gives billig, men som Renselsesbade staa de tilbage for alle Bade, hvor Vandet anvendes varmt, og de maa af denne Grund forkastes som Folkebade.

Karbade ere meget rensende og afholdte af Publikum, men til en stort billigere Pris end 25 Øre kunne de ikke leveres, og kunne derfor ikke benyttes til Folkebade.

Bassinbade kræve omtrent samme Vandforbrug som Karbade, men Vandet opvarmes kun til 24° C., og de fordre mindre Betjening. I Anlæg ere de til Gjengjæld dyrere end Karbadeanstalter, og Prisen pr. Bad bliver omtrent den samme som for disse. Som Renselsesbade, navnlig naar Sæbe benyttes, ere de ikke ret tiltalende, fordi alle Badegjæsterne skulle bade i det samme Vand.

At forsøge paa at give Bassin- eller Karbade billigere derved, at man i Stedet for Vandværkets Vand brugte Vand, der pumpedes op fra Stranden, hvad der vel kunde lade sig gjøre paa Øster- og Vesterbro, vilde være en tvivlsom Besparelse og i alt Fald en Besparelse, der intet vilde forslaa.

Vi se altsaa, at de af de ældre Badeformer, der kunne anbefales som Renselsesbade, alle blive saa dyre, at der ikke paa nogen af dem kan baseres Folke-Badeanstalter med Bade à c. 10 Øre.

Anderledes forholder det sig med de i de sidste Aar i Tyskland anvendte tempererede Brusebade, der ere beskrevne Side 12.

Disse Bade, der baade ere fuldstændig fyldestgjørende med Hensyn til deres rensende Virkning og tilfredsstillende i hygiejnisk Henseende, ere ubetinget de mest økonomiske af alle og besidde frem for Kar- og Bassinbade det store Fortrin, at det urene Vand strax forsvinder. Som det er omtalt ved Beskrivelsen af Badeforholdene i Tyskland, kunne disse Bade paa de der oprettede Folke-Badeanstalter leveres til en Pris af 10 Pfg.

Af disse Grunde, og tillige fordi de ny Folke-Badean-

stalter i Tyskland hurtig have vundet Befolkningens Yndest, tør det siges, at de tempererede Brusebade ere den Badeform, der overalt vil blive lagt til Grund for fremtidige Folke-Badeanstalter.

Denne Badeform bør derfor vælges.

Man kunde tænke sig indrettet dels Brusebade à 10 Øre, dels Karbade f. Ex. à 20 Øre for ikke at gjøre Overgangen til den ny Badeform altfor pludselig; men dette maa anses for urigtigt, thi Brusebade ere fuldt saa gode som Karbade, og i de nyeste tyske Folke-Badeanstalter findes udelukkende Brusebade. Samtidig Indretning af Karbade vilde kun gjøre Skade derved, at Befolkningen langsommere vænnedes til de ny Bade.

Der skal dernæst gjøres nogle Bemærkninger om Folke-Badeanstalternes Tilblivelsesmaade.

Det vil sikkert af alle indrømmes, at de store By-Kommuner have en Forpligtelse over for den ubemidlede Del af Befolkningen til at sørge for Tilstedeværelsen af gode, billige Bade.

Den personlige Renlighed er af indgribende Betydning, ikke alene i hygiejnisk men ogsaa i moralsk Henseende, og kan ikke fremmes paa nogen bedre Maade, end ved at der aabnes en let Adgang til billige Bade. Oprettelsen af Folke-Badeanstalter vil yderligere udbrede Sansen for personlig Renlighed, og denne Renlighedssans vil bidrage til at skabe renere og lykkeligere Hjem. Derved vil Befolkningens Tribut til Fængsler, Hospitaler og Fattighuse formindskes og Kommunerne ville altsaa indirekte have en Fordel af Folke-Badeanstalters Oprettelse.

Det er af den største Vigtighed, at Folke-Badeanstalterne spredes over Byen efter en forud lagt Plan, og at der ikke tilsigtes noget pekuniært Overskud af dem, og særlig af denne Grund er det ønskeligt, at Kommunerne, navnlig nu da en ny Badeform har gjort det muligt at løse denne Op-

gave uden Pengeofre, tage Sagen i deres Haand, saaledes som det alt er sket flere Steder i Tyskland.

Opgaven er i og for sig saa smuk, at dens Løsning maa møde Anerkjendelse fra alle Sider.

Det maa altsaa slaas fast, at fremtidige ny Folke-Badeanstalter i Kjøbenhavn bør:

- 1) fordeles jævnt og i stort Antal over Byen,
- 2) baseres paa Benyttelsen af tempererede Brusebade og
- 3) anlægges og drives af Kommunen.

IV. Folke-Badeanstaltnes Størrelse og Fordeling i Kjøbenhavn.

Om Anstaltens Beliggenhed kan der ganske i Almindelighed siges, at de bør ligge ved befærdede Gader og helst ved flere saadannes Skæring. Heldigt vilde det være, om de kunde lægges paa Torvene, men af Hensyn til den Plads, de vilde berøve Torvene, kan dette i Almindelighed ikke ske.

Oprettelsen af Folke-Badeanstalter vil paa ingen Maade overflødiggjøre Oprettelsen af ny Badeanstalter for be- midlede eller skade de alt bestaaende dyrere Badeanstalter. Romersk, Ryssenstens og Vesterbros Badeanstalter samt Badeanstalten paa Kommunehospitalet kunne vi derfor i denne Sammenhæng betragte som ikke eksisterende.

Man vil sikkert ikke tage meget fejl, naar man gaar ud fra, at Folke-Badeanstaltnes Publikum vil blive:

- 1) Beboerne af 1 Værelses Lejligheder,
- 2) — — 2 — — og
- 3) Halvdelen af Beboerne af 3 Værelses Lejligheder.

Paa omstaaende Liste er for hver Rode opført An- tallet af Beboerne af 1 og 2 Værelses Lejligheder og det halve Antal af Beboerne af 3 Værelses Lejligheder samt disse 3 Tals Sum, det Hele støttet paa Resultaterne af Folke- tællingen af 1885. Det vil ses, at det samlede Antal Indi-

Efter Folketællingen 1ste Februar 1885.

	Beboere af 1 Værelses Lejligheder.	Beboere af 2 Værelses Lejligheder.	Halvdelen af Beboere af 3 Værelses Lejligheder.	Samlet Antal.
Nikolaj Rode.	538	874	654	2066
Gammelholms Rode.	165	534	647	1346
Gammelstrands Rode.	32	111	107	250
Slotsholms Rode.	9	82	47	138
Snarens Kvarter.	253	627	397	1277
Raadhusets Rode.	941	748	543	2232
Kalleboernes Rode.	145	513	282	940
St. Peders Rode.	291	804	434	1529
Bispegaardens Rode.	658	929	538	2125
Universitetets Rode.	150	372	196	718
Synagogens Rode.	240	682	410	1332
Frimands Kvarter.	189	450	403	1042
Pilestrædes Rode.	294	573	396	1263
Hovedvagtens Rode.	382	879	506	1767
Trinitatis Kirkes Rode.	923	1443	650	3016
Reformert Kirkes Rode.	606	981	547	2134
Nyhavns Rode.	115	564	332	1011
Marmorkirkens Rode.	179	253	177	609
Amalienborgs Rode.	32	150	41	223
Frederiks Hospitals Rode.	51	444	180	675
Toldbodens Rode.	3	26	4	33
Gøthersgadens Rode.	941	1299	782	3022
Frimurerlogens Rode.	3289	4262	1183	8734
Kongens Haves Rode.	30	88	3	121
Garnisons Hospitals Rode.	165	425	148	738
Nyboders Rode.	1034	2758	740	4532
Frederiks Kirkes Rode.	328	1429	588	2345
Frelzers Kirkes Rode.	2982	4801	913	8696
Amagerbros Rode.	3	24	10	37
Nyholms Rode.	1	5	8	14
Gamle Kongevejs Rode.	133	505	262	900
Gasværkets Rode.	1111	3884	756	5751
Skydebanens Rode.	698	7570	1085	9353
Sorte Hests Rode.	31	285	90	406
Enghavevejs Rode.	300	2835	575	3710
Vesterfælleds Rode.	0	0	0	0
Kvægtorvets Rode.	0	14	0	14
Blaagaards Rode.	1699	6997	1341	10 037
Kirkegaards Rode.	1807	9161	1660	12 628
Havremarkens Rode.	154	1138	121	1413
Lersøens Rode.	576	3574	358	4508
Ravnsholms Rode.	144	1000	779	1923
At overføre	21.622	64.093	18.893	104.608

	Beboere af 1 Værelses Lejligheder.	Beboere af 2 Værelses Lejligheder.	Halvdelen af Beboere af 3 Værelses Lejligheder.	Samlet Antal.
Overført . . .	21.622	64.093	18.893	104.608
St. Hans Rode	94	1406	361	1861
Fælled Rode	455	3662	428	4545
Blegdams Rode	971	5224	473	6668
Østerbros Rode	779	2563	344	3686
Strandvejens Rode	176	1228	206	1610
Vestervold Kvarter	36	96	85	217
Kommunehospitalets Rode	24	510	571	1105
Peblingesøens Rode	238	3372	569	4179
Ørstedsparkens Rode	74	2157	392	2623
Østervold Kvarter	187	2408	1070	3665
	24 656	86 719	23 392	134 767

vider, af hvilke vi regne, at Anstalterne ville blive benyttede, udgjør 134 767, hvortil endnu kommer mandligt og kvindeligt Tyende, en Del Medhjælpere ved Handel og Industri m. fl., der udgjøre et ikke ganske ringe Antal Personer, saa at Størrelsen af Badeanstaltnes Publikum sikkert kommer betydelig op over Halvdelen af Byens Indbyggerantal.

Paa medfølgende Kort (Pl. 1) ere Roderne aflagte med stiplede Grænselinjer. De ny Badeanstalter ere angivne med ikke udfyldte Cirkler, og hver er forsynet med et Løbenummer (Romertal); de af de gamle Badeanstalter, der foreslaas forandrede, ere markerede ved en Cirkellinje uden om den udfyldte Cirkel. Det skal bemærkes, at det ikke er Meningen, at de nye Badeanstalter skulle ligge nøjagtigt paa de angivne Steder, men kun i Nærheden deraf.

Angaaende Fordelingen af Folke-Badeanstalterne og den nærmere Bestemmelse af deres Beliggenhed skal stilles følgende Forslag.

- 1) Kristianshavn skal have én Badeanstalt, og denne bør ligge i Torvegade, saa vidt muligt midt i denne Gade. Det beregnede Antal badesøgende Individuer

er 11 092. Denne Badeanstalt er paa Kortet mærket med I.

2) Tempererede Brusebade er man allerede begyndt at indrette i den Hambroske Badeanstalt i Pilestræde, og ligeledes er det projekteret at indrette saadanne i Borgergade. Naar disse Forandringer ere gennemførte, har man altsaa allerede 2 Folke-Badeanstalter i den gamle By; men det maa sikkert indrømmes, at det ikke er tilstrækkeligt. Afstandene bør yderligere formindskes, og der foreslaas derfor, at der lægges en ny Badeanstalt ved Gammel Torv (paa Kortet mærket med II) og en anden ved Kongens Nytorv (paa Kortet mærket med III). Den sidste kunde eventuelt finde Plads for Enden af Nyhavn. Disse to ny Badeanstalter og den Hambro'ske i Pilestræde ville tilsammen faa et Opland, der kan regnes at ligge mellem Havnen, Boulevarderne, Kongens Have, Dronningens Tværgade og Sct. Annæ Plads, i alt med en beregnet badesøgende Befolkning 27 634, 3: til hver Anstalt 9 211. Badeanstalten i Borgergade vil paa sit Opland faa 15 239.

3) Det bebyggede Fæstningsterrain mellem Nørre-Boulevard og Søerne har en saa uheldig Form, at en Badeanstalt ikke vilde kunne lægges paa samme Tid centralt og i passende ringe Afstand fra de fjærneste Gader. Beboerne i Gaderne mellem Østerfarimagsgade, Østersøgade og Sølvgade maa for største Delen henvises til en Badeanstalt ved Triangelen. For de øvrige Beboere af dette Kvarter kan indrettes en Badeanstalt midtvejs i Nørrefarimagsgade eller midtvejs i Nansensgade (paa Kortet mærket med IV), eventuelt paa Pladsen mellem Linnésgade, Vendersgade, Rømersgade og Ahlefeldtsgade og da med Façaden mod sidst nævnte Gade. Det beregnede Antal badesøgende Individuer er c. 8000; men da Anstalten vil komme til at ligge nær ved den

stærkt befærdede Nørrefarimagsgade, vil Antallet blive en Del større.

- 4) Østerbro maa have sin Badeanstalt ved Triangelen. Hertil maa søge Befolkningen i Øster Kvartér, Østerbro's Rode, Strandvejens Rode og Halvdelen af Blegdammens Rode. Det beregnede Antal badesøgende Personer er c. 12 000, der vel bo meget spredt, men paa den anden Side vil Badeanstalten faa en udmærket Beliggenhed lige ved et Torv og flere tæt befærdede Gader. Badeanstalten er paa Kortet mærket med V.
- 5) Nørrebro. Det vilde være heldigt, om Københavns Kommune kunde overtage Nørrebro's Badeanstalt og indrette den til tempererede Brusebade; men da der til Badeanstalten hører et 5-Etages Forhus, der udlejes til Beboelse, vil Kommunen sikkerlig ikke indlade sig herpaa.

I Kirkegaards Rode og Blaagaards Rode er der et beregnet Antal badesøgende Individer af 22 665, og der bør her lægges to Folke-Badeanstalter, hvoraf den ene foreslaas lagt i Blaagaardsgade, omtrent ved dens Skæring med Korsgade (paa Kortet mærket med X) og den anden ved Nordvestvej i Nærheden af Kapelvej (paa Kortet mærket med XI).

Det skal dernæst foreslaas, at der lægges en Badeanstalt ved Nørrebro's Runddel eller lidt længere ude i Nørrebrogade; dens Opland vil blive Havremarkens Rode, Lersøens Rode og Halvdelen af Fælled Rode. Det beregnede Antal badesøgende Individer er her 8194; men der har i de senere Aar fundet en ret stærk Bebyggelse Sted, saa at Antallet kan ventes hurtig at stige. Denne Badeanstalt er paa Kortet mærket med VI.

Endelig bør der lægges en Folke-Badeanstalt ved Sct. Hans Torv. Dens Opland vil blive Halvdelen af Fælled Rode, Sct. Hans Rode, Ravnsborg Rode og

Halvdelen af Blegdams Rode. Det badesøgende Antal Individer er beregnet til 9390. Badeanstalten er paa Kortet mærket med VII.

6) Vesterbro har et beregnet Antal badesøgende Individer af 20 351. For disse foreslaas der anlagt 2 Folke-Badeanstalter, den ene, paa Kortet mærket med VIII, ved Istedgade, omtrent hvor den skærer Viktoriagade, den anden paa Kortet mærket med IX, ved Skæringen mellem Oehlenschlägersgade og Matthæusgade.

Som Punkter, hvor billige Folke-Badeanstalter kunne lægges i en fjærnere Fremtid, kan nævnes Sølvtorvet og Skæringen mellem Korsgade og Griffenfeldtsgade.

Der foreslaas altsaa i alt 11 ny billige Folke-Badeanstalter. Naar tillige Brusebade blive indførte paa de to Hambroske Badeanstalter, vil Kjøbenhavn faa 13 billige Folke-Badeanstalter.

Det fraraades at indrette Badeanstalter til større Oplande, end her foreslaaet, da smaa Afstande til Badeanstalterne fra Oplandets Grænser have den allerstørste Betydning.

V. Bemærkninger om Folke-Badeanstalternes Indretning og Drift.

Af det Forslag til en Fordeling af Folke-Badeanstalter i Kjøbenhavn, der er fremsat i Afsnit IV, vil det ses, at der for hver Badeanstalt vil kunne paaregnes et badesøgende Publikum af mindst 9000 Individer. Vi skulle nu undersøge, hvor stor hver Badeanstalt bør være, for at tilfredsstille dette Publikum, samt hvor stort et Badebesøg, der tør lægges til Grund for Driftsregnskabet.

Det erkjendes almindelig, at det ideale Mål er, at

hvert Individ tager et ugentligt Renselsesbad; men at anlægge Badeanstalterne med en saa stor Frekvens for Øje vilde være urigtigt; thi dette Ideal vil dog ikke paa langt nær blive naaet. De ville formentlig faa en passende Størrelse, naar de med fuldt Besøg i de Timer, de staa aabne, kunne præstere $\frac{1}{2}$ Bad pr. Individ pr. Uge, altsaa 4500 Bade ugentlig (c. 234 000 aarlig).

Er der 23 Badekamre og 90 ugentlige Badetimer, og er Varigheden af et Bad 25 Min., kan der ugentlig gives $\frac{60}{25} \cdot 90 \cdot 23 = 4968$ Bade, altsaa 709 Bade om Dagen, c. 258 000 om Aaret.

Det foreslaas derfor at indrette hver Badeanstalt med 23 Badekamre, 9 for Kvinder og 14 for Mænd. Omtrent dette Forhold mellem Antallet af Badekamre for Kvinder og Antallet af dem for Mænd er brugt ved den nyeste tyske Folke-Badeanstalt, nemlig den i Magdeburg, der i alle Maader er et vellykket Anlæg.

Med Hensyn til det Badebesøg, der kan lægges til Grund for Driftsregnskabet, skal der gøres følgende Bemærkninger.

For Tiden tages der i Kjøbenhavn $1\frac{2}{3}$ Bad pr. Individ pr. Aar; men det er paavist, at der i store Dele af Byen ikke findes billige Badeanstalter, og dette Tal kan derfor ikke betragtes som et korrekt Udtryk for den tilstedeværende Badelyst. Man tør efter Skøn regne, at hvert Individ indenfor en Badeanstalts nærmere Omkreds, for Tiden tager 3 Bade pr. Aar, og at dette Tal meget hurtig vil stige, naar billige Folke-Badeanstalter oprettes. Det vil ikke kunne kaldes en overdreven Forventning, naar man gaar ud fra, at Besøget i Løbet af et Par Aar vil stige til det 3-dobbelte, altsaa til 9 Bade pr. Individ pr. Aar, hvilket for 9000 Individer bliver 81 000 Bade aarlig. De fleste af de foreslaaede Badeanstalter ere projekterede med over 9000 badesøgende Individer paa deres Opland, og det foreslaas derfor, at Anstalterne indrettes og drives saaledes, at de

kunne bære sig med en Badefrekvens af 85 000 Bade pr. Aar.

De Bade, der gives over 85 000, ville da give Overskud. Saafermt de militære Autoriteter kunne bevæges til at lade Soldaterne bade paa Folke-Badeanstalterne 1 Gang ugentlig, og Kommuneskolernes Børn ligeledes badede her, saa længe Kommuneskolebade ikke ere indførte, vilde en stor Badefrekvens endnu hurtigere naaes, og Befolkningen snart opdrages til at sætte Pris paa de ny Bade.

Vi skulle nu nærmere omtale Folke-Badeanstaltnes Indretning og Drift.

Mandsafdelingen og Kvindeafdelingen bør have hver sin Indgangsdør. Ved ældre Badeanstalter var det et Hovedprincip, at Indgangsdørene skulde fjærnes saa langt som muligt fra hinanden, og dette har f. Ex. været bestemmende for Arrangementet af begge de Hambroske Badeanstalter. I den nyere Tid er man gaaet bort fra dette Princip og har ikke sporet nogen Ulempe deraf. Ved Nørrebro's Badeanstalt ligge saaledes Indgangsdørene lige ved Siden af hinanden og ligeledes ved flere af de ny tyske Folke-Badeanstalter.

Naar der i en Badeanstalt er et Antal Badekamre, der staar i et passende Forhold til Antallet af badesøgende Individuer paa dens Opland, vil der kun være Brug for Ventesale paa de Tider, da Badebesøget er størst, altsaa Lørdag Aften og Søndag Formiddag; hele den øvrige Tid henstaa Ventesalene da til ingen Nytte. I de nyeste tyske Folke-Badeanstalter findes der ikke Ventesale. Det skal derfor foreslaas, at der ikke indrettes Ventesale, men at de Gange, der i Badelokalerne ligge langs Ydervæggene, gjøres saa brede, at der langs Ydervæggene kan opstilles Bænke for ventende (Gangene i de tyske Folke-Badeanstalter ere i Regelen kun 1 Meter brede). Et saadant Arrangement giver et passende Venterum, uden at der bortødsles den allerringeste Plads, og kan ikke føre store

Ubehageligheder med sig, da der kun vil være ventende Badegjæster Lørdag Aften og Søndag Formiddag.

De Rum, Badeanstalten bør indeholde, ere: Baderum for Mænd, Baderum for Kvinder, Kjedelrum, Kulrum, Vaskerum, Rullestue og Tørrerum, samt Beboelseslejlighed for Bademesteren.

Opvarmningen af Lokalerne bør foregaa ved Centralopvarmning, idet Varmen tages fra samme Kjedel, som besørger Badevandets Opvarmning.

Opvarmningen af Badevandet bør ske ved Damp, der ledes ind i et spiralformet Rør i et Højdereservoir. Dette efterfyldes automatisk ved Hjælp af en Svømmerhane. Vil man ikke have Reservoiret efterfyldt men opbruge det deri værende Vand, kan Svømmerhanen sættes ud af Virksomhed. Der bør være en Vandstandsviser og et elektrisk Kontrolapparat, hvilket sidste giver Signal til Fyrbøderen, naar Vandstanden er sunken til en vis Minimumshøjde. Ved Hjælp af et elektrisk Maximums- og Minimums-Thermometer med Signalapparat sættes Fyrbøderen i Stand til at kontrolere Badevandets Temperatur. Højdereservoir et maa forsynes med Overløbsrør.

Det Kvantum tempereret Vand, der gives i tyske Folke-Badeanstalter, varierer mellem 25 og 40 Liter. Det foreslaas her at give 30 Potter. Fra Højdereservoir et ledes det tempererede Vand til smaa Beholdere, anbragte en over hvert Baderum og indrettede til at tage 30 Potter hver. Naar dette Kvantum er strømmet ind i Beholderen, lukkes der automatisk for Tilstrømningen, der medtager en Tid af c. 4 Min. Badegjæsten kan da forbruge de 30 Potter men kan ikke selv skaffe sig mere. Naar Badebetjenten lukker en Gjæst ind i Badekammeret, aabner han samtidig for Tilstrømningen af tempereret Vand, og Beholderen fyldes da, medens Gjæsten klæder sig af (se iøvrigt Side 39).

Den til Haandklædernes Vask og Tørring fornødne Varme tages ligeledes fra Dampkjedlen.

Personalet bør bestaa af en Bademester, en Badekone, der tillige har Opsynet med Haandklædernes Vask og Rulning, og en Fyrbøder, der tillige maa være behjælpelig ved Rulning, Rørreparationer og Renholdelse af Grunden uden for Bygningen. Der ansættes ingen fast Vaskekone; men Vasken af Haandklæder udføres i Akkord for 25 Øre pr. Snes med Tillæg af Sæbe og Soda (saaledes som paa den Hambroske Badeanstalt i Borgergade).

Billetteringen foregaar som ved Sporvogne.

VI. Indrettelse af Folke-Badeanstalter i Kjøbstæderne og paa Landet.

Den for Kjøbenhavn foreslaaede Form af Folke-Badeanstalter vil med Ændringer ogsaa kunne benyttes i større Kjøbstæder og paa Landet. Det maa herved erindres, at Grundene og Arbejdet i Kjøbstæderne og paa Landet ere langt billigere end i Kjøbenhavn, og at altsaa der en Folke-Badeanstalt vil blive billigere baade i Anlæg og Drift.

Hvorvidt den foreslaaede Størrelse af Folke-Badeanstalter vil være passende for vore største Kjøbstæder, som Odense og Aarhus, maa staa hen. Det vilde vist nok være rigtigst i de større Kjøbstæder nogle Timer om Dagen at tage dobbelt Pris eller mere for at opnaa en større Indtægt, og Anstalten vil derved ogsaa gjøre Gavn i videre Kredse.

For de smaa Kjøbstæder er den foreslaaede Størrelse selvfølgelig ikke brugelig; her behøves langt færre Badekamre. For at økonomisere kunde Anstalten faa sin Damp fra et eller andet kommunalt Anlæg, f. Ex. Vandværket, eller fra et privat Dampanlæg, til forskjellige Tider paa Dagen have forskjellige Badepriser og maaske ogsaa have nogle faa 1ste Klasses Karbade.

Paa tæt bebyggede Steder paa Landet maa man

lade Folke-Badeanstalten have Dampanlæg fælles f. Ex. med et Andels- eller Fællesmejeri, indrette den tarvelig og med faa Rum og kun holde den aaben paa visse bestemte Dage. 1ste Klasses Karbade bør der her ikke indrettes.

Bygningsbeskrivelse.

Bygningen (Pl. 2) er et 1-Etages Hus med Kjælder men uden Loftsrum.

I den lille Udbygning paa Façaden findes en Forstue, delt i to Afdelinger, den ene med Indgang for Kvinder, den anden med Indgang for Mænd.

Stueetagen er delt i en Badeafdeling for Kvinder og én for Mænd, den første $24' \times 26'$, den anden $26' \times 32'$. De ere adskilte ved en 1 Stens Mur. Højden i Stueetagen er c. $14\frac{1}{2}$ Fod. Mellem de to Afdelinger er en Dør, der i Regelen skal være aflaaaset.

I Udbygningen, der er ført 8' op over Façaden, findes Højdereservoiret opstillet paa Loftet over Forstuen. Fra Mandsafdelingen kan man komme op til Reservoiret, ved Hjælp af en Stige.

I Kjælderetagen findes følgende Rum:

Vaskerum og Rullestue, den sidste med en Trætrappe til Nedgang fra Kvindeafdelingen, Tørrestue, Kulrum og Kjælderum, dette med en Trappe til Nedgang fra Mandsafdelingen og endelig Varmekammer. End videre er der en 2 Værelses Beboelseslejlighed for Bademesteren. Kjælderhøjden er 8'. Saavel fra Vaskerummet som fra Maskinrummet er Opgang til Gaarden.

Ydermurene ere 2 Stens og i Kjælderen $2\frac{1}{2}$ Stens. I Stueetagen ere de indvendig pudsede og maledede.

Kjældergulvene ere Betongulve; kun i Rullestuen og Beboelseslejligheden findes Bræddegulv.

Etageadskillelsen mellem Stue og Kjælder bestaar af

Jærnbjælker og murede Kapper af hule Sten. Gulvet i Stueetagen er belagt med Mosaikfliser, kun i selve den Del af Badekamrene, hvor Badet tages, er der Asfaltgulv.

Loftet i Udbygningen er dannet af Jærnbjælker med murede Kapper.

Taget er et valmet Skifertag; der er benyttet en Sprængværkkonstruktion. Paa Sprængene hvile Aase, der bære Spærene med Lægtningen og Skiferbeklædningen. Loftet, der er svagt hvælvet, er fremstillet af Tænger af tykke Planker, hvorunder en Forskalling med Puds.

Paa Forskallingen henlægges et Lerlag.

Alle Vinduerne ere Jærnvinduer. I Badeafdelingerne bruges dobbelte Vinduer, hvis Underkant ligger 11' over Terrainet. Da Badeanstalterne i mange Tilfælde ville faa en mindre fri Beliggenhed, er der i Kvindeafdelingen paa-regnet 1 og i Mandsafdelingen 2 Indfaldstragte for Ovenlys. Alle andre Vinduer i Bygningen ere enkelte.

Badeafdelingen med Tilbehør. Gangene langs Ydervæggene ere 5' brede, og langs Ydervæggene er, som tidligere omtalt, anbragt Bænke. Hvert Badekammer er ved et Forhæng delt i et Afklædningsrum $4' \times 3\frac{1}{4}'$ og et Baderum $4' \times 4\frac{3}{4}'$. Afklædningsrummets 3 Vægge ere af Træ og støtte sig til Træstolper, der staa i særlig dertil udhugne Sten; i den forreste Væg er en almindelig 2' bred Dør. Baderummenes 3 Vægge er derimod af galvaniseret og oliemalet Bølgeblik, der befæstes til Støbejærns Søjler i Sammenstødslinjerne. Paa Baderummets Gulv er lagt en Trærist. Under Risten skraaner Gulvet, der, som ovenfor omtalt, er belagt med Asfalt, hen imod et Nedløb, bestaaende af P Vandlaas med Metalrist. Et saadant Nedløb kan være fælles for indtil 4 Badekamre. Afklædningsrummene har den almindelige Udstyrelse med Bænk, Spejl, Konsol o. s. v.

I øvrigt bestaar Inventariet i Badeafdelingen af Bænkene langs Ydermurene, Linnedskabe og Skabe til Redskaber.

Til hver Badeafdeling hører et Kloset; der foreslaas Vandklosetter. Fra Klosetternes Loft føres et Aftræk til Skorstenen.

Mellem Kjælder- og Stueetagen er anbragt en Elevator.

I Vaskekjældereren, der har Afløb i Gulvet, forefindes en Vaskekjedel, foruden et Bord og de fornødne Kar samt en Haandcentrifuge.

I Rullestuen findes en Haandrulle og 2 Borde.

I Tørrestuen findes Træheste, hvorpaa Haandklæderne kunne hænges til Tørring.

Spildevandsafledningen. Fra de omtalte Nedløb i Stueetagens Gulv samt fra Nedløbene i Kjældergulvene føres Spildevandet ind i en 6" Støbejerns Ledning, der ligger under Kjældereren og føres ud til en Interceptor udenfor Bygningen; fra denne lægges et glaceret Rør til Gadens Kloak. Nedløbsrørene fra Stueetagen ligge alle langs Skillerum og kunne derfor ikke genere i Kjældereren.

Opvarmningen af Lokalerne, Bade- og Vaskevandet, samt Ventilation foregaar fra 2 i Kjældereren anbragte Dampkjedler, der arbejde med $\frac{1}{2}$ à $\frac{3}{4}$ Atmosfæres Tryk.

Fra Dampkjedlerne ledes Dampen ind i en af Rørregistre bestaaende Dampovn, der er opstillet i Varmekammeret, umiddelbart ved Siden af Kjælden. Opvarmningen af Badelokalerne kan nu ske dels ved Cirkulationsopvarmning, 2: ved Opvarmning af den i Lokalerne værende Luft, dels ved Ventilationsopvarmning, 2: ved Indsugning af frisk Luft i Varmekammeret og Bortsugning af fordærvet Luft fra Lokalerne. Den først nævnte Methode anvendes den største Del af Dagen, naar der kun finder en spredt Benyttelse af Badene Sted. Lokalernes Luft suges da ud ved Gulvet og ned i Varmekammeret gennem et i hvert Lokale anbragt Udsugningsrør, der har sit Fundament paa den faste Grund. Denne Luft kommer ud for neden i Varmekammeret og stiger, efter at være opvarmet, op i

Lokalerne gennem 2 Varmluftsrør, der staa paa Varmekammerets Hvælving og udmunde for oven i Lokalerne. Ere Lokalerne stærkt besøgte, bruges Ventilationsopvarmningen. Denne iværksættes derved, at Fyrbøderen 1) trækker Spjældene i Udsugningsrørene og derved dels afspærrer disse fra Forbindelse med Varmekammeret, dels aabner Lokalernes Luft Adgang til den ydre Luft gennem Udsugningsrørenes Forlængelse op over Taget og 2) trækker Spjældene i Friskluftskanalerne, der giver den ydre Luft Adgang til at strømme ind for neden i Varmekammeret.

Friskluftskanalerne, der ere murede, ligge under Kjældergulvet og udmunde i Gavlene. Forinden Luften træder ind i Varmekammerets Bund strømmer den gennem et Luftfilter. Varmekammeret mures af $1\frac{1}{2}$ Stens hul Mur; Mellemrummet fyldes med Kokesmuld.

Tørrestuens Opvarmning foregaar ved Indstrømning af varm og tør Luft fra Varmekammeret og Bortsugning af den fugtige Luft gennem et Udsugningsrør, der føres hen til Bunden af Dampskorstenen.

Rullestuen opvarmes ved direkte Indstrømning af varm Luft fra Varmekammeret.

Bademesterens Lejlighed. Opvarmningen af Værelserne sker ved smaa Dampovne, og Kogningen i Køkkenet ved Gas. Fra Køkkenet fører et Emrør af Jærn op over Taget.

Sommerventilationen foregaar ved Hjælp af Udsugningsrørene, og om fornødent kan der i hvert af disse anbringes et Gasblus.

Opvarmning af Bade- og Vaskevandet. Fra Kjældens Damprum føres et Rør til Højdereservoiret, der rummer 40 Tdr., og forbindes her med et Spiralrør.

Badevandet føres ned gennem et Rør, der ligger oven paa de Støbejerns Søjler og er vel isoleret, og ved Siden af dette ligger Røret med det kolde Vand fra Vand-

værket. De smaa Beholdere, hvori det tempererede Vand løber ud, bæres ligeledes af disse Søjler. Paa Afløbsrøret fra den lille Beholder er anbragt en Kobberbruse, hvorigjennem Vandet strømmer ud; der aabnes for det ved Hjælp af en Fjederhane med Snor. Mellem denne Fjederhane og Brusen udmunder et Rør, der staar i Forbindelse med Vandværkets Rør, og som ligeledes har en Fjederhane med Snor. Ved et Træk i denne kan man altsaa faa koldt Vand, og ved Træk i begge Snore samtidig kan man blande det kolde og det varme Vand.

Vaskevandet opvarmes ved Damp, der ledes ind i et Spiralsrør, som ligger tæt op til Vaskekjedlens Væg.

Kjedlerne lægges saa dybt, at Kondensationsvandet fra Dampledningerne kan løbe tilbage til Kjedlens Vandrum.

Dampanlægget holdes kun i Drift om Dagen.

Ved Varmeberegningen er der gaaet ud fra en ydre Temperatur af $\div 10^{\circ}$ C. og en Middeltemperatur i Lokalet af 20° C. samt en Luftfornyelse, naar der er stærkest Badebesøg, af 3 Gange Lokalernes Rum i Timen. Den hertil samt til Tørring, Vask og Opvarmning af Badevandet fornødne Varmeudvikling er under de ugunstigste Forudsætninger beregnet til 80 000 Kalorier pr. Time.

Til Udvikling af denne Varme anvendes to Dampkjedler, hver paa 40 □' Varmeflade.

Dampovnen, der skal udvikle 40 000 Kalorier pr. Time under ugunstigste Forhold, har 480 □' Varmeflade.

Om Sommeren, naar Lokalerne ikke opvarmes, holdes kun den ene Kjedel i Drift.

Overslag. *)

	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.
Grundudgravning	765	00		
Betonlægning og Asfaltarbejde	1629	00		
Brolæggerarbejde	360	00		
Spildevandsafledning	721	00		
Murmaterialier (Trappe- og Sokkelsten indbefat- tet)	7650	00		
Murarbejdsløn	4121	00		
Tømmermaterialier	988	00		
Tømmerarbejdsløn	729	00		
Snedkerarbejde	1444	00		
Smedearbejde (derunder Højdereservoir)	832	00		
Jærnstøberarbejde (derunder Jærnbjælker, Spræng og Bølgeblik)	2210	00		
Blikkenslagerarbejde og Skiferdækkerarbejde	1141	00		
Glimesterarbejde	346	00		
Malerarbejde	854	00		
Gasindlæg	347	00		
Vandindlæg (derunder Maalekasserne for det tem- pererede Vand med tilh. Kobberbruser)	1540	00		
Dampovn	500	00		
2 Dampkedler med Installation	3500	00		
Forskjelligt Inventar derunder Haandklæder	1500	00		
Administration	1523	00		
			32 700	00
I Alt			32 700	00

*) Det forudsættes, at Kommunen afgiver gratis Byggegrund.

Driftsregnskab.

Udgift.

	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.
Lønninger:				
1 Badebetjent (fri Bolig, Lys og Varme) Kr. 700				
1 Badekone — 600				
1 Fyrbøder — 900	2200	00		
Vask og Rulning af Haandklæder med Til-				
læg af Sæbe og Soda 85 000 Stkr. à 1½ Øre	1275	00		
Slid paa Haandklæder (c. 1/3 Øre pr. Bad).	283	33		
Sæbe (1 Øre pr. Bad)	850	00		
Vand	300	00		
Kul (350 Tdr. à 2,50)	875	00		
Belysning	300	00	6083	33
Forrentning, Assurance, Skatter og Re-				
paration m. m.			2416	67
			8500	00
Indtægt.				
85 000 Bade à 10 Øre			8500	00

Spredte Bemærkninger om Bade- og Badeanstalter.

Uddrag af Cand. polyt., Ingeniør **J. Rump's** Besvarelse.

Med 3 Tabeller.

Mærke: „3“.

Den af den tekniske Forening stillede Prisopgave omfatter ikke alle Badeanstalter. Begrænsningen er givet gennem Ordene „offentlige Badeanstalter“ og „Folke-Badeanstalter“. Den tager altsaa ikke Sigte paa Anstalter, der ere knyttede til Hospitaler, og som kun benyttes af Patienter, med det store Antal Former for Bade, som de forskellige Sygdomme kræve (mineralske Bade, elektriske Bade, Fyrrenaalsbade). Dernæst udelukker den alle Badeanstalter, der helt eller væsentlig bestaa af Bade, ved hvilke Omkostningerne ere saa dyre, at de kun ere overkommelige for særlig velstillede Individer (romersk-irske Bade, Slambade osv.), ligesom ogsaa alle Anstalter, der kun ere tilgængelige for Personer, som staa i et særligt Forhold til Anstalten (Arbejdere fra en Fabrik, Aktionærer i Anstalten, Klubmedlemmer osv.), ere udelukkede.

Tilbage bliver Anstalter, der mod en billig Betaling staa aabne for alle, og som tilsigte ved Hjælp af Vand (koldt eller varmt), Damp o.s.v. at befri Huden for det Lag af smudsblandet Sved, der efterhaanden overdækker denne.

Disse Anstalters Opgave bliver altsaa at befordre den almindelige Renlighed, og da de saaledes overtage en Part

af Sundhedsplejens største Opgave, ere de i egentlig Betydning hygiejniske Anstalter. De ere saavel i deres Maal som i deres Midler nær beslægtede med en anden Art hygiejniske Anstalter, nemlig Vaskeanstalter. Midlet er jo begge Steder Vand, Damp, Sæbe og Varme og Maalet Hudens Renholdelse. Det er derfor meget naturligt, naar man ofte har forbundet saadanne Anstalter (her f. Ex. de Hambroske Badeanstalter). Tidt vilde man med Fordel kunne føje endnu en hygieinisk Institution til dem, nemlig en Desinfektionsanstalt. Folke-Badeanstalterne have jo deres større Frekvens Morgen og Aften, medens Vaske- og særlig Desinfektionsanstalterne blive mest benyttede midt paa Dagen; herved kan der opnaas en betydelig Besparelse i Kjedel anlæggets Størrelse og muligvis ogsaa i Betjeningen af Anstalterne.

Idealet for saadanne Badeanstalter vilde uden Tvivl være en smukt og godt indrettet Søbadeanstalt, der hele Aaret blev benyttet. Overalt i hygiejniske Læreboøger nævnes disse Bade som dem, der forene alle Fortrin; Svømningen bidrager til at forøge Muskernes Styrke, den friske Luft letter Aandedraget, den ubegrænsede Plads tillader Øvelser i Ihærdighed og opfordrer til Vædekampe, men først og sidst maa nævnes det fri Vands og den fri Lufts Evne til at rense sig selv for alt Smuds og alle Sygdomskim.

Var altsaa denne Opgave stillet i et Land, der bestod af smaa Øer i et tropisk Klima, maatte Besvarelsen ubetinget lyde paa godt indrettede Søbadeanstalter. Men desværre ligge vi i de kolde Partier af den tempererede Zone, og skjønt Danmark er det Land i Europa, der i Forhold til sin Størrelse har den længste Kyst, bo dog de fleste af Landets Indvaanere saa langt fra Havet og brugbare Aaer og Søer, at en hyppig Badning er umulig. Det er kun c. 3 Maaneder af Aaret, at Søbade kunne bruges, og det kun af Landets færreste Indvaanere (Badetog, som man

mange Steder har indrettet, blive for dyre og for tidsrøvende for de ubemidlede Klasser).

Man tvinges saaledes til at søge et Surrogat for Søbade og vel at mærke et Surrogat, som maa tage den største Plads op. Men derfor maa man ikke glemme Søbade, hvilket man vist nok til flere Tider har gjort. Det er saaledes mærkeligt, at i de Overleveringer om Badeanstalter, dels fra Grækere og Romere, dels fra Araberne og den senere katholske Middelalder, som vi saa ofte have Grund til at beundre, Søbadeanstalterne næsten ingen Rolle spille. Heller ikke have de været videre paaagtede af den Bevægelse, der i Tyskland i den sidste Tid er opstaaet til Fordel for Folke-Badeanstalter (se nedenfor).

Dog særlig for os danske med de lange Kyststrækninger vilde det være en Abnormitet, om vi glemte Havvandet. Som det vil ses af den medfølgende Statistik over Badning i Danmark udenfor Kjøbenhavn*), spille ogsaa Søbade den største Rolle, skjønt de kun kunne benyttes i den korteste Tid og kun ere tilgængelige for de færreste Beboere.

Det maa vist ogsaa indrømmes, at Søbadeanstalterne i Almindelighed bygges paa en Maade, der bedre svarer til de Krav, som bør stilles til saadanne Anstalter, end Varmtvandsbadeanstalterne.

Dette beror nu ganske vist for en stor Del paa, at Opgaven er saa langt lettere. For det første er det slet ikke heldigt, at Søbadeanstalterne faa den Uforgængelighed som Varmtvandsanstalterne absolut bør have; i vore Farvande spiller Isskruninger en saa stor Rolle, at det mange Steder er aldeles umuligt at bygge dem saa stærke, at de kunne staa for et ordentligt Angreb; det er derfor

*) Det har ikke været muligt at skaffe Oplysninger om Frekvensen paa de Søbadeanstalter, der existere i Kjøbenhavns Omegn. Grunden er rimeligvis Frygt for at fremkalde Konkurrence.

rigtigt at bygge dem saa spinkle, som andre Hensyn tilade, dels for at det pekuniære Tab ved en indtrædende Katastrofe skal blive saa lille som muligt, dels for at de saa let som muligt skulde kunne indtages om Vinteren. For det andet gjøre Væggene i disse Anstalter intet Krav paa at være uigjennemtrængelige for Vind og Varme.

Dette er en af Grundene til, at der ikke med denne Besvarelse af Prisopgaven følger Tegninger over, hvorledes Søbadeanstalter bør indrettes. Men det vilde ogsaa være vanskeligt af den Grund, at de lokale Forhold (Strøm, Bølgehøjde, Vanddybde, Kystens Højde og øvrige Beskaffenhed, Mulighed af Stormflod osv.) spille en saa overvejende Rolle, at en Model, der et Sted var fortrinlig, et andet Sted maaske var aldeles uanvendelig.

Jeg vil dog ikke paa Grund af Sagens Vigtighed undlade at fremsætte nogle almindelige Bemærkninger om disse Anstalter. De kunne konstrueres paa to Maader, enten fast beliggende, og saa hvile de i Almindelighed paa Pæle, der ere nedrammede i Havbunden, eller ogsaa flydende paa Pontoner, Tømmerflaader eller Tønder. Af disse Fremgangsmaader, der begge ere anvendte her hjemme, benyttes den første hyppigst og bør ogsaa gives Fortrinet. Faren for, at en ukyndig Svømmer ved Uheld eller Kaadhed skal komme ind under Flydebroen, er saa stor, at denne aldrig burde benyttes til offentlige Badeanstalter. Fordelen ved de flydende Badehuse, at de kunne flyttes, er der heller ikke stor Brug for ved de offentlige Anstalter. Et Sted maaske kan Flydebroen gjøre god Nytte under Badehuse, det er for Militæret; dér er sikkert tit Brug for at forandre Anstaltens Beliggenhed, og Opsigten med Mandskabet er vistnok saa omhyggelig, at Faren for Ulykkestilfælde bortfalder.

Hvad angaar Anlæget af de faste Anstalter, saa maa det dels kræves, at der findes et nogenlunde stort Parti, hvor Vanddybden ikke er større end 3 à 4 Fod, og at

dette er iøjnefaldende adskilt fra de Partier, hvor Vandet er dybere, dels at hele den Vandflade, der maa benyttes til Badning, er synlig fra ethvert Sted paa Badebroen, saaledes at Bademesteren i paakommende Tilfælde kan bringe Hjælp hurtigst mulig.

Efter at det er blevet moderne, at saavel Kvinder som Mænd kunne svømme, er der ingen Grund til at anlægge Anstalter for de to Kjøn forskjellig; begge bør jo være saaledes beliggende, at uvedkommende ikke paa nært Hold kunne se ind i dem. De Badekasser med Tov i Midten og undertiden med Bræddegulv, man tit træffer paa Kvindebadeanstalter, ere alt andet end heldige, særlig naar de ere saa snævre, at de forhindre enhver ordentlig Gymnastik i Vandet.

Anstalterne bør være forsynede med Kamre; ganske vist gjør det i stille og varmt Vejr ikke noget, at man klæder sig af og paa i den fri Luft, men er Vejret raat og koldt, eller regner det, bør Mangelen af Kamre ikke forhindre Badningen. Kamrene kunne passende anbringes saaledes, at de vende Bagvæggen ind mod Land, og der foran dem gaar en 5 à 8' bred Bro, ud til hvilken Dørene vende, og hvorfra der fører Trapper ned til Badebassinerne. Der bør findes Springbrædt, Styrtebadsapparater, let tilgængelige Redningsbøjer og maaske en Baad.

Materialet, der anvendes til disse Anstalter, er særlig i Provinserne tit under al Kritik; det er Vraggods af simpleste Kvalitet eller brugte og undertiden halvraadne Brædder; dette er naturligvis forkasteligt. Paa den anden Side er der ingen Grund til, hvor de besøgende ikke selv stille saadanne Krav, at anvende Materiale af fortrinlig Kvalitet. Som ovenfor omtalt tager Isen tit hele Anstalten, naar den staar ude om Vinteren. Det er derfor rigtigt at afbryde Anstalten hvert Efteraar, Bekostningen derved er ikke stor, særlig naar Kroge ere anvendte i rigelig Mængde. Pælene maa se om de kunne klare sig Vinteren

over; de kunne passende have Dimensjoner mellem $\frac{4}{4}$ " og $\frac{6}{6}$ ". Brædderne i Væggene maa være samlede med Fjeder og Not. Tagpap vil for det meste være et passende Materiale til at beklæde Taget med.

I Parenthes kan bemærkes, at de lokale Forhold paa Jyllands Vestkyst have gjort, at den almindelige Form for Badehuse dér ere smaa Kamre anbragte paa Hjul, saaledes at de ved Hjælp af en Stang kunne skydes frem og tilbage paa Strandbredden.

Driften af en Søbadeanstalt er meget simpel. Der kræves naturligvis mindst én Bademester eller Bademesterinde, som svømmer godt, ellers indskrænker det sig næsten til et Billetkontor i Land, dersom man ikke ved smaa Badeanstalter forsyner Bademesteren med en Rulle Kontramærker. Det store Varmeforbrug, der gjør Varmtvandsanstalterne saa komplicerede, mangler her. Dette er sikkert Grunden til, at flere Kommuner her i Landet have anlagt gratis Søbadeanstalter (se medfølgende Statistik), og det er at ønske, at denne Skik maa blive endnu mere almindelig.

I Vinter havde jeg Lejlighed til paa Stedet at gjøre Bekjendtskab med Berlins to nyoprettede Folke-Badeanstalter, og da de Erfaringer, jeg der gjorde, i flere Henseender have været afgjørende for de medfølgende Projekter, skal jeg kort omtale dem.

Begge Anstalter ere ens byggede. Der findes baade mandlig og kvindelig Afdeling af 1ste og 2den Klasse. 1ste Klasse i den mandlige Afdeling har 4 Karbade og 9 Bruser, hver med et tilhørende Afklædningskammer, 2den Klasse har 12 Karbade og 5 Bruser med 15 Afklædningskamre. 1ste Klasse i den kvindelige Afdeling har 4 Karbade, 2den Klasse har 8 Karbade og 4 Bruser, hver med

et tilhørende Afklædningskammer. Priserne ere for Karbade 50 og 25 Pfg. og for Brusebade 25 og 10 Pfg.

Anstalterne, som hver have kostet 108 000 Mark foruden Grunden, gjøre et net og hyggeligt Indtryk; de ere anbragte i Lystanlæg. Lige for Indgangen findes Kassen; i de 14 Timer, Anstalten er aaben, skiftes 2 Enker til at besørge denne Forretning.

Fra 1ste April til 1ste Oktober blev der i de to Badeanstalter taget 103 000 Bade for en Sum af 28 500 Mark, hvilket svarer til $\frac{1}{7}$ af fuld Benyttelse; heraf falde $28\frac{1}{2}\%$ paa Brusebadene (for Kvindernes Vedkommende kun 10%). Der indrømmes kun 20 Minutter baade til Karbade og Brusebade, hvilket lader til at gaa godt.

Til et Karbad benyttes 225 Liter Vand; Karret er anbragt løst paa Gulvet. Brusebadene ere for oven forsynede med en Beholder, som rummer 30 Liter; naar den er fuld, lukkes den med en Svømmehane. Vandet udtømmes gennem en Hævert, som sættes i Virksomhed, ved at et Legeme ved et Ryk sænkes i Vandet. Baade til Karbadene og Brusebadene kunne de besøgende efter Behag sætte koldt Vand.

Anstalten betjenes normalt af Bademesteren, hans Kone, en Fyrbøder og en Skurekone. Bademesteren og hans Kone passe hver sin Afdeling. Naar Fyrbøderen kan undværes ved Kjederne, gaar han op og hjælper Bademesteren. Skurekonen vasker Haandklæder og hjælper til saavel ved den mandlige Afdeling som ved den kvindelige. I travle Tider antages 1 eller 2 Skurekoner til. Da jeg udtalte min Forbavelse, dels over den ringe Betjening, dels over at kvindelig Assistance kunde benyttes paa den mandlige Afdeling, for Dr. Lassar, svarede han, at det gik i alle Henseender godt, o hvad det sidste Punkt angik, henviste han til Nødtørftshusene, hvor Betjeningen ogsaa er kvindelig, og jeg kan kun udtale, at de Iagttagelser, jeg gjorde, fuldt ud bekræfte dette Udsagn. Anstalten var

net og propert holdt, og Mændene syntes ikke at tage nogen Notits af Skurekonerne.

Særlig fortjener det at fremhæves, at Drikkepenge ere forbudte, saaledes at de ikke engang modtages af Folk, der komme for at bese Anstalten.

Som omtalt besørger Anstalten selv sin Haandklædevask. Den er i den Anledning forsynet med en lille Dampmaskine, der driver en Vaskemaskine, en Rullemaskine og en Centrifuge. Haandklæderne tørres i et Dampapparat. Bademesteren og Dr. Lassars enstemmige Udsagn gik ud paa, at Vaskning samt Fornylse af Haandklæder kostede under $\frac{1}{2}$ Pfg. pr. Bad.

Anstalterne vare i det hele godt indrettede, og af Mangler kan jeg kun nævne følgende: Træ var benyttet i for stor Udstrækning, særlig var det en Fejl, at Brusekamrene vare omgivne med Trævægge; de vare allerede begyndte at raadne, og de paatænkes derfor i den nærmeste Fremtid erstattede med Rabitspuds. Afklædningskamrene til 2den Klasse Brusebade, som kun vare $6\frac{1}{2}$ □', vare for smaa; paa 1ste Klasse vare de 10 □', hvilket var meget mere passende. Vandet fra de smaa Brusebeholdere udtømmer sig paa én Gang, naar det først er begyndt; i Frankfurt a. M. er denne Fejl rettet ved at forsyne Hævertrøret med en Hane.

Før at faa Oplysninger om Badeforholdene her hjemme har jeg, hvad Landet angaar, tilsendt alle aets 97 Distriktslæger ligelydende Skemaer til Udfyldning og har været saa heldig at faa Svar fra 78 af dem.

De modtagne Oplysninger, som jeg har sammenstillet i medfølgende Skema, se Tabel 1—3, ere udarbejdede med stor Omhu, saaledes at selv om man ikke tør bygge en rationel Statistik herpaa (det er jo kun $\frac{4}{5}$ af Landet, der er repræsenteret, og der er nogen Forskjel i Besvarelsernes Udførlighed, saaledes at Materialet ikke er ganske ensartet)

maa jeg dog hævde, at de i det hele og store give et korrekt Billede af Badeforholdene her hjemme udenfor Kjøbenhavn.

Da ikke alle Besvarelser indeholde Oplysninger om Distriktets Beboelse, kan jeg ikke nøjagtig opgive, hvor mange Indvaanere der findes i de 78 Distrikter, der her behandles; men sættes Indbyggerantalet i Provinserne til 1 700 000 bliver det forholdsvis for de 78 Distrikter $\frac{1\,700\,000 \times 78}{97}$
= c. 1 367 000.

12 Distrikter ($\frac{2}{18}$ af de opgivne eller $\frac{1}{3}$ af alle Landets) ere aldeles blottede for Badeanstalter; de have hverken Sø- eller Varmtvandsbadeanstalter. Særlig maa det bemærkes, at Frederiksberg Distrikt med 60 000 Mennesker, hvoraf 40 000 i Frederiksberg By, findes blandt dem.

Blandt de 78 Distrikter ere 22 med 3 à 400 Tusende Beboere fuldstændig blottede for Varmtvandsbadeanstalter. Af de 56 resterende have de 28 kun Adgang til varme Bade, for saavidt Sygehusene tilstede offentlig Benyttelse af deres Bade. Det er en Selvfølge, at denne Benyttelse ikke er stor; fra 21 af disse 28 Distrikter er Tallet paa det Antal Bade, der er taget om Aaret, opgivet; det er 6050. De 21 Distrikter have mellem 3 og 400 Tusende Beboere, eller der falder i de 9 kolde Maaneder ét Bad paa 60 Mennesker.

I de øvrige 28 Distrikter findes c. 40 Anstalter, men de ere meget smaa, gennemsnitlig have de ikke 3 Kar og 3 Bruser hver; 4 af Anstalterne besidde kun 1 Kar, og 9 kun 1 Kar og 1 Bruse. Fra 19 af Distrikterne findes Oplysninger om det aarlige Badeantal, det er 49 550. Beboernes Antal er c. 300 000, altsaa ét Bad i Aarets 9 kolde Maaneder til 6 Beboere i de gunstigst stillede Dele af Provinserne; det er oplivende.

Landbostanden er endda meget uheldigere stillet; skjønt

den er den største, kunne vi efter de indkomne Oplysninger ikke sætte dens Part af Badene til mere end mellem 5 og 10 %. Prisen for et Bad varierer en Del, mellem 2 Kr. og 10 Øre, dog samle de fleste sig om Priser mellem 0.70 og 0.50 Kr.

Af de 77 Distrikter, hvorfra jeg har Oplysninger om Søbadeanstalter, ere de 51 forsynede dermed, de 26 ikke. Man kan vel antage, at de fleste af disse Distrikter mangle Søbadeanstalter, fordi de ikke have Kyst; dog findes der f. Ex. Frederiksberg, Nørresundby osv. mellem dem.

Der er c. 100 Anstalter i de 51 Distrikter. Fra 29 af de 51 Distrikter findes Opgivelser over det aarlige Badeantal; det er, naar man antager, at et Abonnementskort benyttes 25 Gange, og at der er 90 Badedage om Aaret, 220 000; regnes nu de 29 Distrikter at have en Befolkning paa godt $\frac{1}{2}$ Million, bliver det ét Bad i de 3 Sommermaaneder paa $2\frac{1}{2}$ Individ; skjønt dette Resultat er en Del bedre end for Varmtvandsbadeanstaltens Vedkommende, er det dog tarveligt nok. Naar undtages de faa kommunale Anstalter, der ere gratis, varierer Prisen mellem 80 og 12 Øre; den er i Almindelighed 25 Øre. Landboernes Antal kan næppe sættes højere her end ved Varmtvandsbadene.

For Kjøbenhavns Vedkommende, hvorfra jeg selv har indhentet Oplysninger, stiller Forholdet mellem Antal af Bade og Beboere sig noget bedre.

De fuldstændigste Oplysninger har jeg faaet for Varmtvandsbadeanstalterne. Der er 8 saadanne Anstalter her i Byen med 142 Kar og c. 55 Bruser; det aarlige Antal af Karbade er 300 000 og af Brusebade 181 000, tilsammen 481 000 Bade, altsaa omtrent $1\frac{1}{2}$ Bad i 9 Maaneder til hver af Beboerne af Kjøbenhavn og den nærmeste Omegn. *)

*) Her som i det Foregaaende overser jeg ikke, at dette Forhold bliver lidt forbedret ved private Badeanstalter.

Naar undtages Nørrebro og Vesterbro's Badeanstalter, ligge de alle i den gamle Del af Byen, saa at Forstæderne i høj Grad lide under Mangelen af Badeanstalter.

Der findes her i Byen 10 Søbadeanstalter, hvortil egentlig maa regnes Badeanstalterne langs Strandvejen. Da jeg ikke har Oplysninger om Besøget paa disse sidste (se medfølgende Tabel 1), kan jeg ikke nøjagtig angive det; det ligger imellem 600 000 og 800 000, o: 2 à 3 Bade pr. Individ.

Lade saaledes vore Badeanstalter, hvad Antal og Udstrækning angaar, meget tilbage at ønske, saa staa de ogsaa, hvad Udstyrelse og Bygningsmaade betræffer, langt tilbage.

Jeg skal blot fremhæve nogle af de hyppigste og største Fejl, der træffes (Fejl som endog gjælde for Københavns Badeanstalter). Renligheden lader tit meget tilbage at ønske. Træ er almindeligvis brugt i for stor Udstrækning, oven i Købet ofte til Gulve i selve Badekamrene. Der er ofte for lavt til Loftet, jeg har her i København truffet 4 Alen. Der findes meget sjældent nogen Ventilation, og Opvarmningen foregaar undertiden i Kakkelovne, der ere anbragte i Lokalerne. Rørledningerne ere daarlig anordnede, Badekarrene ere fastgjorte i Gulvet, kort sagt Anstalterne ere i Almindelighed byggede under en Ledelse, der ikke har vist sig at være sagkyndig. I det hele taget maa det siges, at dette er et Omraade, som Forretningsverdenen ikke har faaet Øje for; det bedste Bevis herfor er, at hele Frederiksberg mangler fuldstændig Badeanstalter; og Anstalterne vilde ogsaa have været bedre holdte og byggede, dersom det modsatte havde været Tilfældet; det, at Anstalterne have et net og renligt Udseende, er sikkert noget, der i høj Grad forrenter sig gennem et stærkere Besøg.

Den Badeanstalt her hjemme, der af dem, jeg kjender, ubetinget bærer Prisen, er den Hambroske i Pilestræde.

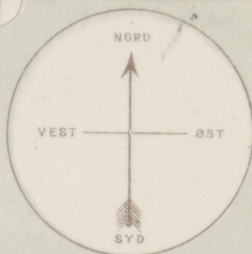
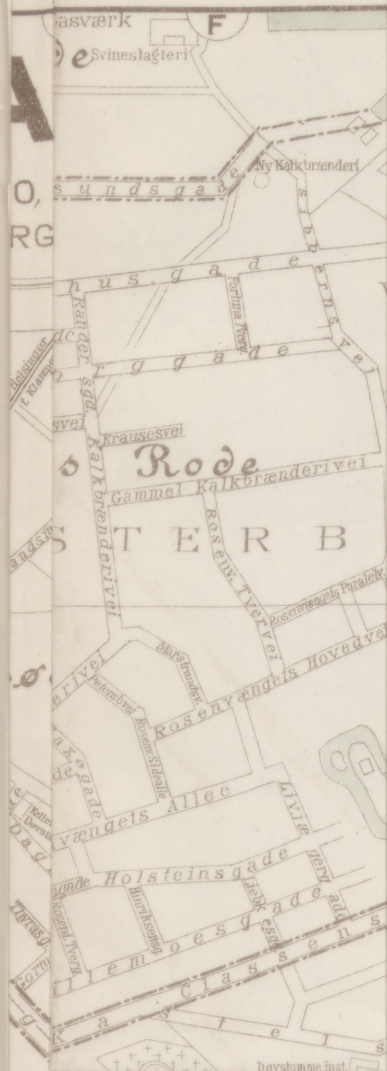
Den bedste Ros, man kan give en Anstalt, at der hersker stor Renlighed og Orden, gjælder i fuldeste Maal denne; men den har ogsaa sine Mangler. Personalet har Lov til at modtage Drikkepenge (skulde dette ikke for en Del være Grunden til, at Anstalten i langt højere Grad besøges af den velhavende Middelstand end af Arbejderbefolkningen?), Styrtebadene ere daarlig og uhyggelig indrettede, de ere ikke ordentlig oplyste, og de have Trævægge; endelig ere Karrene fastgjorte til Gulvene. Men som sagt, selv med disse Mangler, staar den sikkert over alle andre Anstalter.

Indhold.

	Side.
Prisopgave, udstedt af den tekniske Forening i 1888	3.
Om Brugen af Bade og om Oprettelsen af tidssvarende Folke-Bade- anstalter i Danmark. Prisbelønnet Besvarelse af Cand. polyt., Ingeniør H. F. Boje og Cand. polyt., Ingeniør Vilh. Nohr. Med 2 Planer	5.
Indledning	5.
I. Badeforholdene i Udlandet.	
1. England	7.
2. Tyskland	9.
3. Sverrig	16.
II. Badeforholdene i Danmark.	
1. Udenfor København	16.
2. I København	17.
III. Almindelige Bemærkninger om Anlæggelsen af ny Folke- Badeanstalter i København	21.
IV. Folke-Badeanstaltnernes Størrelse og Fordeling i København	25.
V. Bemærkninger om Folke-Badeanstaltnernes Indretning og Drift	30.
VI. Indrettelse af Folke-Badeanstalter i Købstæderne og paa Landet	34.
Bygningsbeskrivelse	35.
Overslag	40.
Driftsregnskab	41.
Spredte Bemærkninger om Bade og Badeanstalter. Uddrag af Cand. polyt., Ingeniør J. Rump's Besvarelse. Med 3 Tabeller	42.

exe Folke-Ba

Pl. 1.

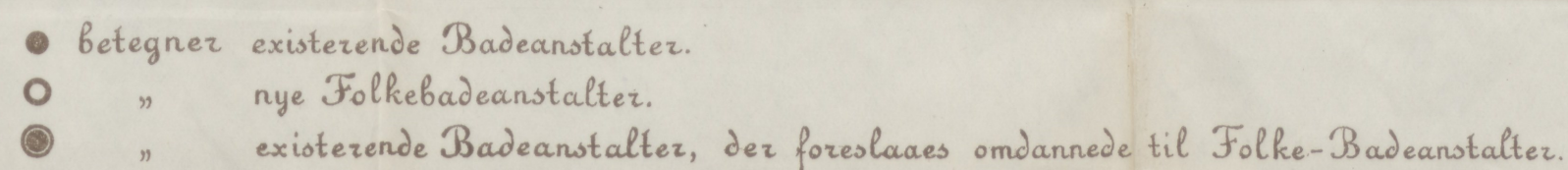

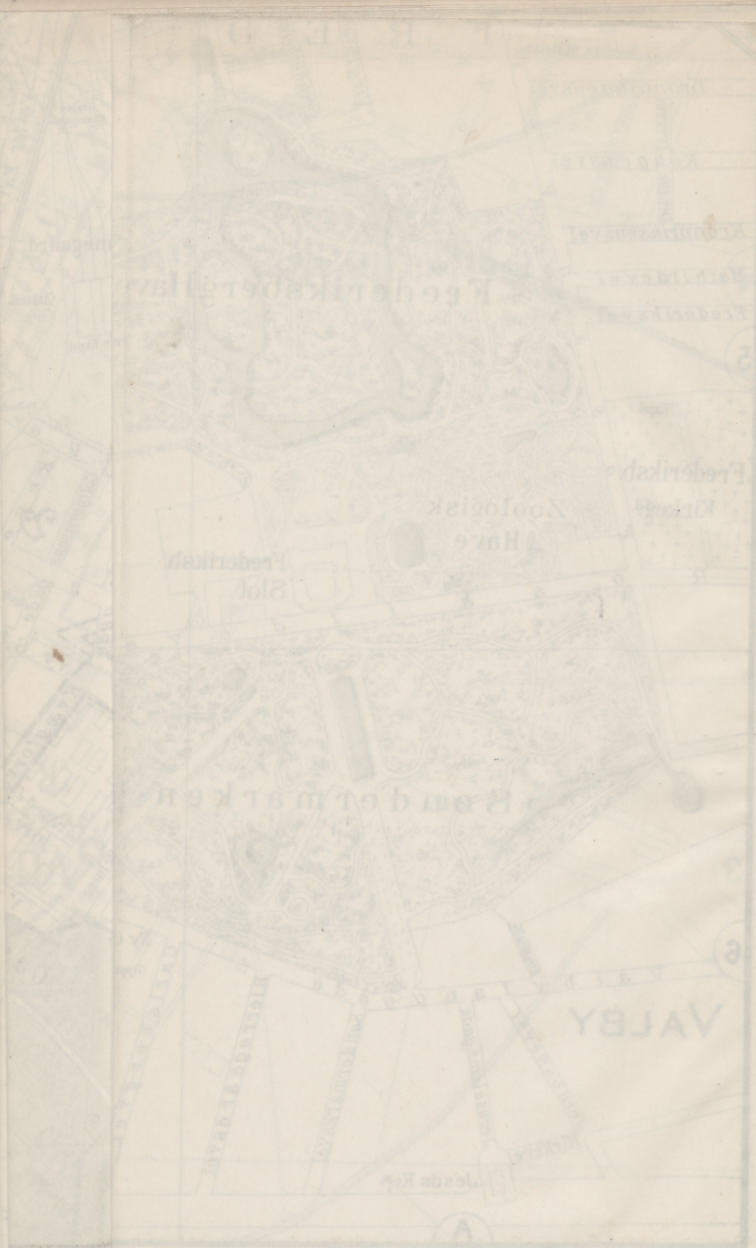
Trekroner

Lynette

til Folke-Badeano

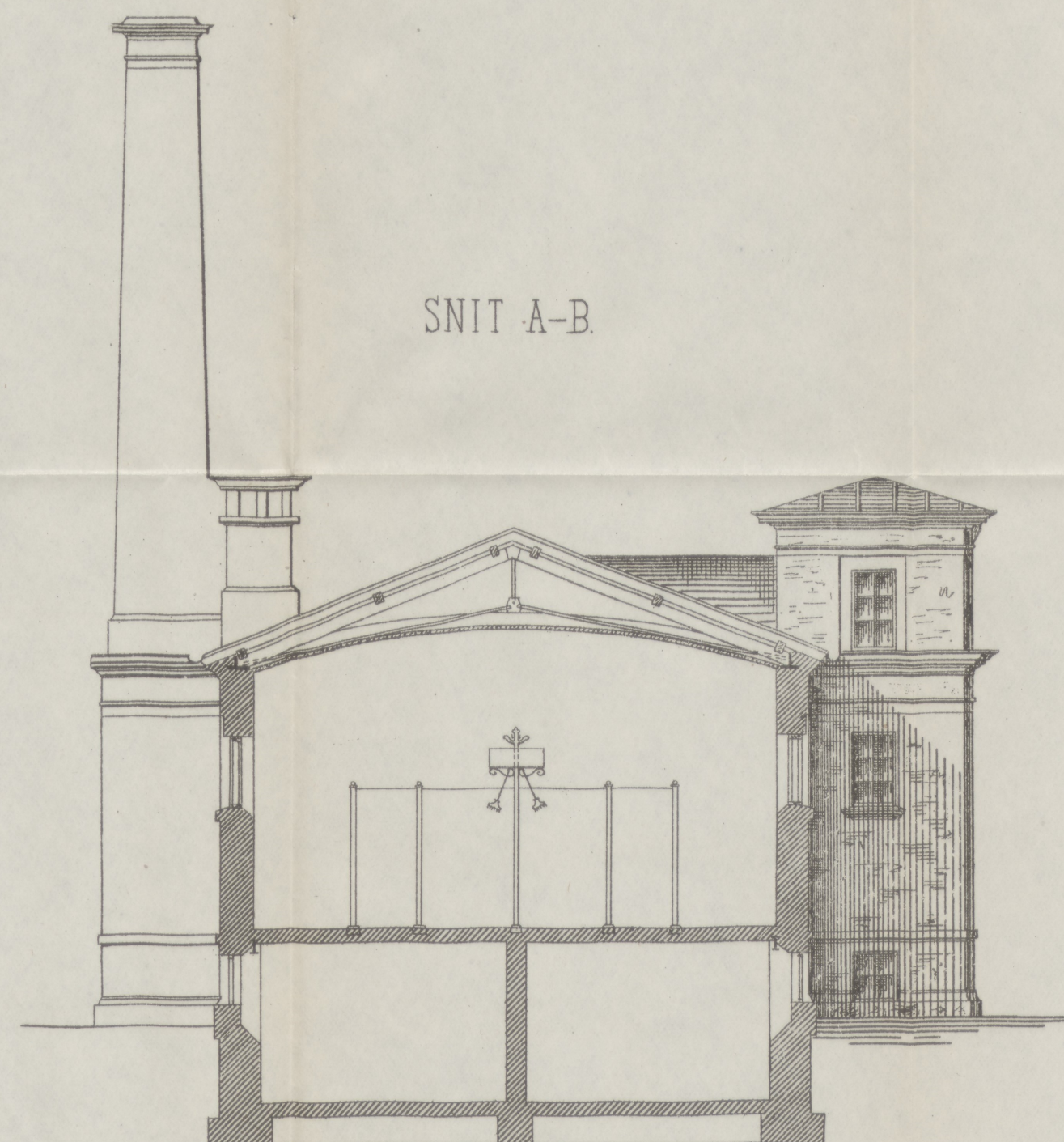
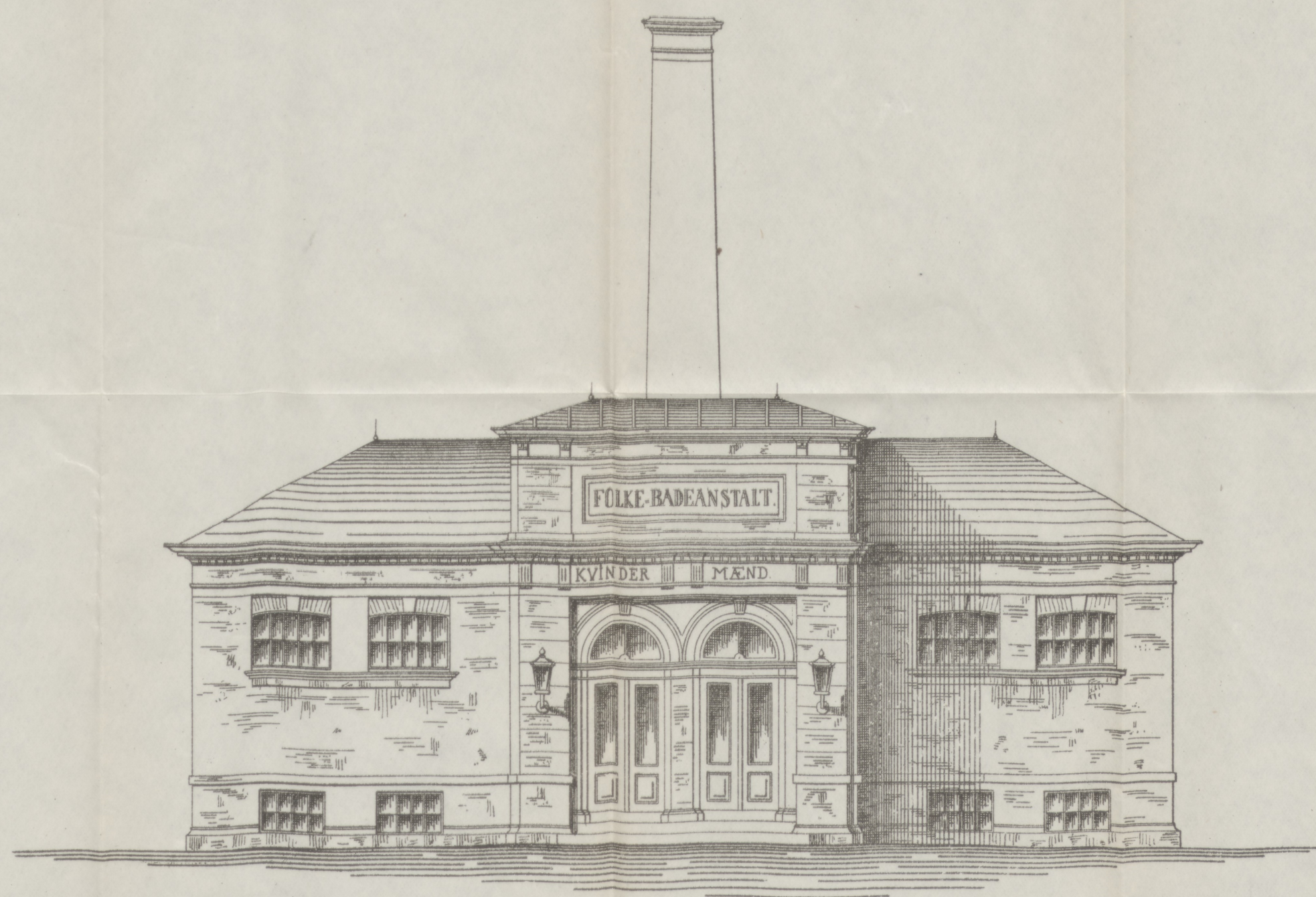
Stabens Stræde
Stabens Stræde
Stabens Stræde

Pl. 2.

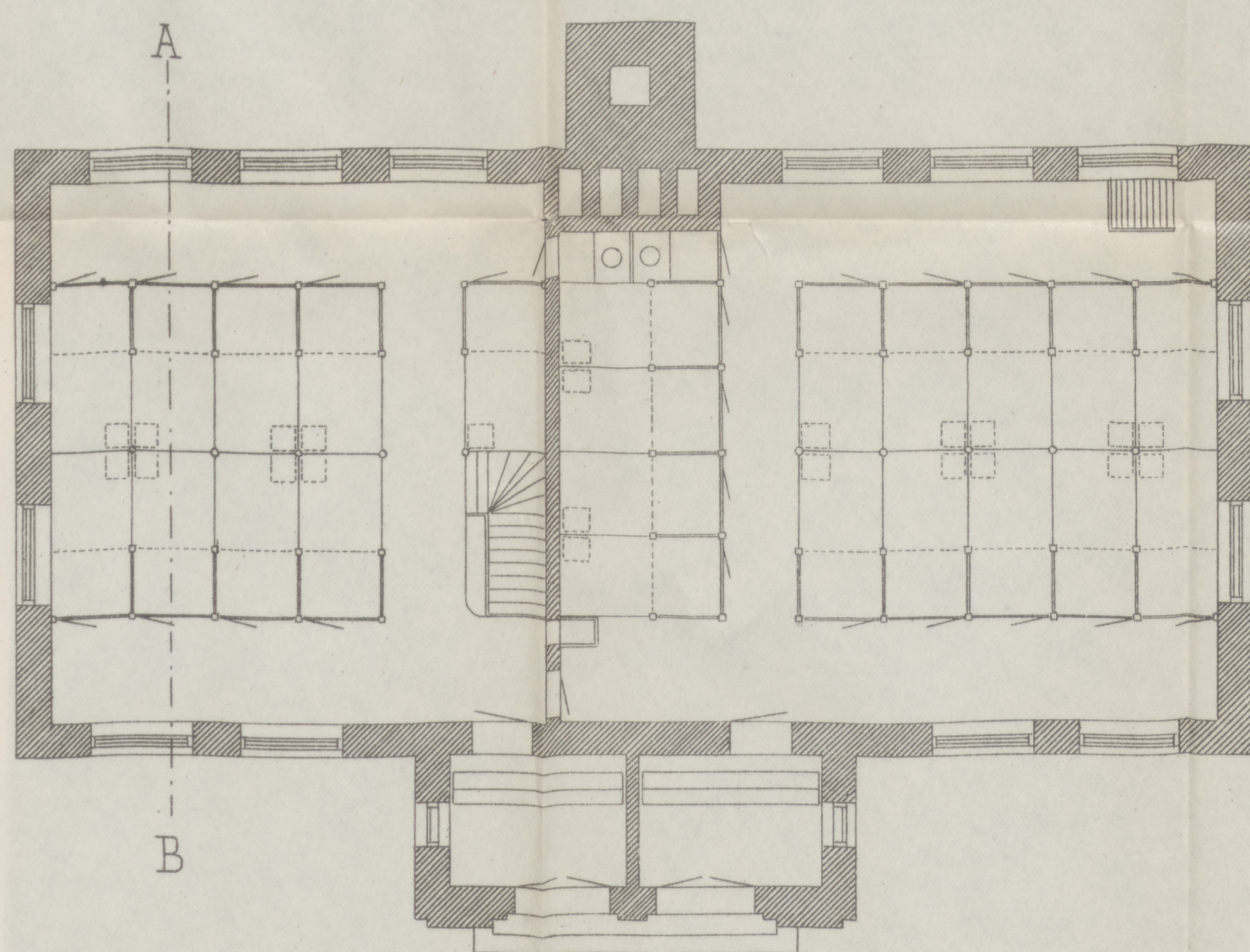
S

Folke-Badeanstalt i København.

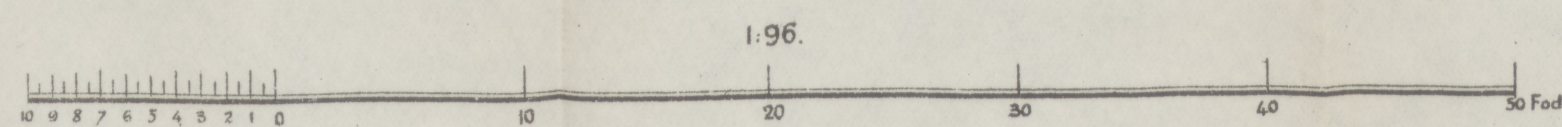
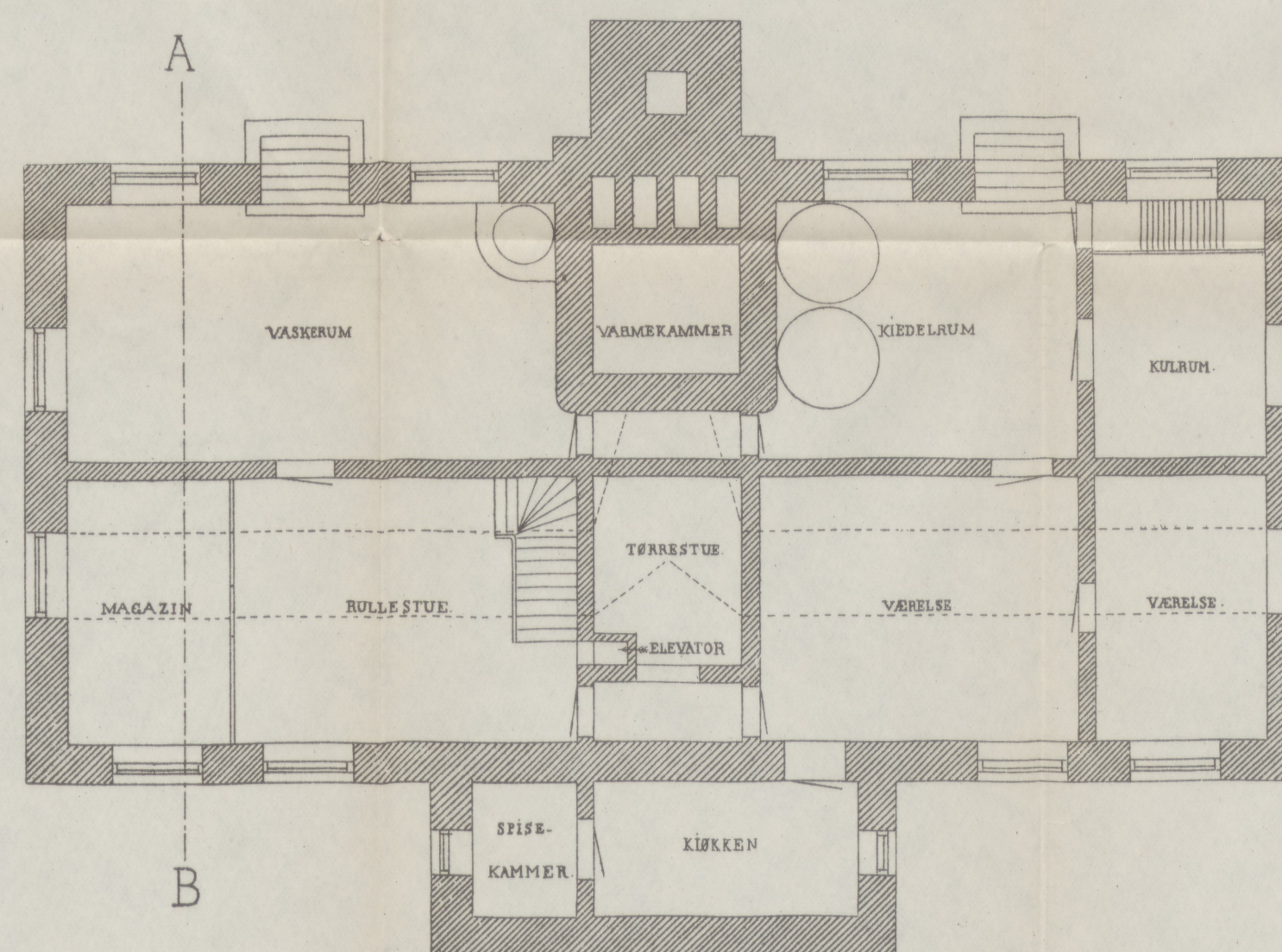
[Projekt].

STUEETAGE.

KJÆLDERETAGE

1	10	0.00	0.00
2	20	0.00	0.00
3	30	0.00	0.00
4	40	0.00	0.00
5	50	0.00	0.00
6	60	0.00	0.00
7	70	0.00	0.00
8	80	0.00	0.00
9	90	0.00	0.00
10	100	0.00	0.00
11	110	0.00	0.00
12	120	0.00	0.00
13	130	0.00	0.00
14	140	0.00	0.00
15	150	0.00	0.00
16	160	0.00	0.00
17	170	0.00	0.00
18	180	0.00	0.00
19	190	0.00	0.00
20	200	0.00	0.00
21	210	0.00	0.00
22	220	0.00	0.00
23	230	0.00	0.00
24	240	0.00	0.00
25	250	0.00	0.00
26	260	0.00	0.00
27	270	0.00	0.00
28	280	0.00	0.00
29	290	0.00	0.00
30	300	0.00	0.00
31	310	0.00	0.00
32	320	0.00	0.00
33	330	0.00	0.00
34	340	0.00	0.00
35	350	0.00	0.00
36	360	0.00	0.00
37	370	0.00	0.00
38	380	0.00	0.00
39	390	0.00	0.00
40	400	0.00	0.00
41	410	0.00	0.00
42	420	0.00	0.00
43	430	0.00	0.00
44	440	0.00	0.00
45	450	0.00	0.00
46	460	0.00	0.00
47	470	0.00	0.00
48	480	0.00	0.00
49	490	0.00	0.00
50	500	0.00	0.00
51	510	0.00	0.00
52	520	0.00	0.00
53	530	0.00	0.00
54	540	0.00	0.00
55	550	0.00	0.00
56	560	0.00	0.00
57	570	0.00	0.00
58	580	0.00	0.00
59	590	0.00	0.00
60	600	0.00	0.00
61	610	0.00	0.00
62	620	0.00	0.00
63	630	0.00	0.00
64	640	0.00	0.00
65	650	0.00	0.00
66	660	0.00	0.00
67	670	0.00	0.00
68	680	0.00	0.00
69	690	0.00	0.00
70	700	0.00	0.00
71	710	0.00	0.00
72	720	0.00	0.00
73	730	0.00	0.00
74	740	0.00	0.00
75	750	0.00	0.00
76	760	0.00	0.00
77	770	0.00	0.00
78	780	0.00	0.00
79	790	0.00	0.00
80	800	0.00	0.00
81	810	0.00	0.00
82	820	0.00	0.00
83	830	0.00	0.00
84	840	0.00	0.00
85	850	0.00	0.00
86	860	0.00	0.00
87	870	0.00	0.00
88	880	0.00	0.00
89	890	0.00	0.00
90	900	0.00	0.00
91	910	0.00	0.00
92	920	0.00	0.00
93	930	0.00	0.00
94	940	0.00	0.00
95	950	0.00	0.00
96	960	0.00	0.00
97	970	0.00	0.00
98	980	0.00	0.00
99	990	0.00	0.00
100	1000	0.00	0.00

Let's see it

841K

Statistik

over

Danmarks Badeanstalter.

Tabel 2.

Distriktets Navn.		Varmtvandsbadeanstalter.							Søbadeanstalter.					Antal af Beboere.	Distriktslægen, fra hvem Oplysningerne ere indhentede.		
		Antal af Anstalter.	Samlet Antal af		Pris pr.		Størrelsen af det aarlige Besøg.		Heraf Land-boere 0/0.	Antal af Anstalter.	Samlet Antal af Kamre.	Pris for				Størrelsen af det aarlige Besøg.	Heraf Land-boere 0/0.
			Karbade.	Bruse-bade.	Karbad.	Bruse-bad.	Karbade.	Brusebade.				Enkelt-bad.	Aars-abonnem.				
I. Sjællands nordre Fysikat.																	
1.	Københavns nordre Distrikt	2	"	"	"	"	"	"	13	De fleste Badeejere have stillet sig afvisende, da jeg søgte Oplysninger, rimeligvis af Frygt for Konkurrence.					16 800	Ditlevsen.	
2.	Frederiksberg	0	"	"	"	"	"	"	0	"	"	"	"	"	60 000 (Frdbg. 40 000)	Poulsen.	
3.	Amager	0	"	"	"	"	"	"	2	8	0.15	"	"ubestemt"	"saa godt som alle"	19 000	Wolters.	
4.	Hillerød	3 (Sygeh.)	4	4	0.75—0.45	0.25—0.10	320	50	10	2	4	0.25	5 Kr.	8000 1/2	"	Willemoës.	
5.	Helsingør	{ "flere og kombi-nerede"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	gratis	"	"	"	Müller.	
6.	Hørsholm	1 (Sygeh.)	3	1	0.50	"	10	0	0	2	13	0.15—0.25	"	7000	0	Hansen.	
7.	Helsingør	1	1	1	0.50	0.25	"	"	"meget faa"	0	"	"	"	"	"	Hansen.	
8.	Horns Herred	0	"	"	"	"	"	"	0	"	"	"	"	"	"	Wanscher.	
9.	Roskilde	2 (Sygeh.)	2	3	0.50	0.30	400	120	"forsvin-dende"	1	30	0.25	8 Kr.	8000	"ikke over 1/2"	Biering.	
10.	Frederiksværk	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	
11.	Kallundborg	{ 2 (Sygeh.)	13	16	0.50—0.25	0.20—0.12	"	"	"	2	"	0.25	8 Kr.	"	"	Larsen.	
12.	Holbæk	1 (Sygeh.)	4	1	2.00	2.00	10	3	"	1	10	0.35	6 à 7 Kr.	1600	"næsten ingen"	Flindt.	
13.	Nykjøbing	1 (Sygeh.)	2	2	0.50	0.50	78	3	33	2	10	0.35	4 Kr.	2000	4	Berg	
14.	Samsø	3	3	2	0.15—0.35	0.20	"	"	"	1	"	"	"	"	6600	Schleisner.	
II. Sjællands søndre Fysikat.																	
15.	Sorø	1 (Sygeh.)	2	3	0.35	0.25	241	3	"ganske enkelte"	0	"	"	"	"	"	Schønning.	
16.	Skjelskør	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	
17.	Slagelse	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	
18.	Korsør	1	2	1	0.50	0.35	80	10	"ingen"	2	40	0.25	4 Kr.	4000	"næppe 1"	Høegh Guldberg.	
19.	Ringsted	1 (Sygeh.)	"	"	1.35	"	"meget lille"	"	"	1 Aabade-anstalt	"	"	"	"stor Benyttelse"	"	Werner.	
20.	Næstved	1	2	2	0.80	0.40	200	50	"	"	"	"	"	"	"	Knudsen Stiftsphysikus.	
21.	Præstø	1 (Sygeh.)	1	1	1.35	0.25	4	54 {Maanedskort	3	2	16	0.30	6 Kr.	"	25	Reinhard.	
22.	Vordingborg	1 (Sygeh.)	1	1	1.00	0.25	"ikke mange"	"	"ingen"	0	"	"	"	"	"	Krebs.	
23.	Storehedinge	2 (Sygeh.)	2	0	0.50	"	"	"	"yderst ringe"	0	"	"	"	"	"	Rosen.	
24.	Kjøge	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	
25.	Stege	2 (Sygeh.)	5	5	0.85—1.00	"	25	"meget faa"	"meget faa"	1	3	0.25	10 Kr.	"kan ikke opgives"	"et Par"	Randbøll.	
III. Bornholms Fysikat.																	
26.	Hasle	2	2	0	0.25	"	50	"	"	2	2	0.25	"	100	"meget faa"	Danchell.	
27.	Rønne	3 (Sygeh.)	6	2	0.50—0.70	0.25—0.10	400	16	1/2	4	46	0.25	4 Kr.	35000	"meget faa"	Hansen.	
IV. Fyens Stifts Fysikat.																	
28.	Odense By	{ 2	9	6	0.50	0.25	6500	"ikke faa"	"	0	"	"	"	"	"	Helweg.	
		1	4	2	gratis	"	5000	"meget faa"	"	"	"	"	"	"	"	"	
29.	Odense Landdistrikt	0	"	"	"	"	"	"	"	1	24	0.80	"	"nylig oprettet"	"ikke mange"	Seedorff.	
30.	Kjerteminde	1 (Sygeh.)	1	0	0.50	"	"	"	"	4	10	0.25	4 Kr.	"	"	Klem.	
31.	Bogense	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	
32.	Nyborg	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	
33.	Svendborg	1	4	7	0.50	0.25	1880	2000	6	1	20	0.30	5 Kr.	"	"	Müller.	
34.	Faaborg	1	2	2	0.50	0.25	100	550	10	1	7	0.25	4 Kr.	"	"næppe 1"	Bisgaard.	
35.	Assens	1 (Sygeh.)	2	1	0.70	"	50	10	0	3	16	0.35	4 Kr.	6000	"meget faa"	Krag.	
36.	Middelfart	1 (Sygeh.)	"	"	0.50	"	60	"	"ringe"	2	29	0.30—0.25	3 à 5 Kr.	600 + 370 Abonnementkort	"	Seligmann.	
37.	Rudkjøbing	1 (Sygeh.)	2	1	0.75	0.25	175	"forsvin-dende"	"næsten ingen"	1	9	0.12	5 à 8 Kr.	6000	"ikke faa"	Røse.	
38.	Ærø	0	"	"	"	"	"	"	"	3	6	0.25	3 Kr.	250 + 670 Abonnementkort	1	Købke.	
V. Lolland-Falsters Stifts Fysikat.																	
39.	Maribo	"	"	"	"	"	"meget lille"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	
40.	Sakskjøbing	2 (Sygeh.)	"	"	"	"	"	"	"meget faa"	2	3	0.35—0.25	"	"	3/4	Heyn.	
41.	Nakskov	1	6	1	0.35	0.35	1200	"	"meget faa"	2	24	0.25	6 Kr.	1000	"ingen"	Winslow.	
42.	Fejø	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	
43.	Nykjøbing	1	1	1	0.55	0.25	1200	1000	20	2	42	0.35	5 Kr.	230 om Dagen	"næppe 1"	Gundelach.	
44.	Stubbekjøbing	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	

1	1	1	1
2	2	2	2
3	3	3	3
4	4	4	4
5	5	5	5
6	6	6	6
7	7	7	7
8	8	8	8
9	9	9	9
10	10	10	10
11	11	11	11
12	12	12	12
13	13	13	13
14	14	14	14
15	15	15	15
16	16	16	16
17	17	17	17
18	18	18	18
19	19	19	19
20	20	20	20
21	21	21	21
22	22	22	22
23	23	23	23
24	24	24	24
25	25	25	25
26	26	26	26
27	27	27	27
28	28	28	28
29	29	29	29
30	30	30	30
31	31	31	31
32	32	32	32
33	33	33	33
34	34	34	34
35	35	35	35
36	36	36	36
37	37	37	37
38	38	38	38
39	39	39	39
40	40	40	40
41	41	41	41
42	42	42	42
43	43	43	43
44	44	44	44
45	45	45	45
46	46	46	46
47	47	47	47
48	48	48	48
49	49	49	49
50	50	50	50
51	51	51	51
52	52	52	52
53	53	53	53
54	54	54	54
55	55	55	55
56	56	56	56
57	57	57	57
58	58	58	58
59	59	59	59
60	60	60	60
61	61	61	61
62	62	62	62
63	63	63	63
64	64	64	64
65	65	65	65
66	66	66	66
67	67	67	67
68	68	68	68
69	69	69	69
70	70	70	70
71	71	71	71
72	72	72	72
73	73	73	73
74	74	74	74
75	75	75	75
76	76	76	76
77	77	77	77
78	78	78	78
79	79	79	79
80	80	80	80
81	81	81	81
82	82	82	82
83	83	83	83
84	84	84	84
85	85	85	85
86	86	86	86
87	87	87	87
88	88	88	88
89	89	89	89
90	90	90	90
91	91	91	91
92	92	92	92
93	93	93	93
94	94	94	94
95	95	95	95
96	96	96	96
97	97	97	97
98	98	98	98
99	99	99	99
100	100	100	100

Statistik

over

Danmarks Badeanstalter.

Tabel 3.

	Distriktets Navn.	Varmtvandsbadeanstalter.							Sobadeanstalter.						Antal af Beboere.	Distriktslægen, fra hvem Oplysningerne ere indhentede.	
		Antal af Anstalter.	Samlede Antal af		Pris pr.		Størrelsen af det aarlige Besøg.		Heraf Land-boere %.	Antal af Anstalter.	Antal af Kamre.	Pris for		Størrelse af det aarlige Besøg.			Heraf Land-boere %.
			Karbade.	Bruse-bade.	Karbad.	Bruse-bad.	Karbade.	Brusebade.				Enkelt-bad.	Aars-abonnement.				
VI. Aalborg og Hjørring Amts Fysikat.																	
45.	Aalborg	1	3	4	0.60	0.25	2500	"	20—25	{	1	28	0.30	6 Kr.	300 Dagen.	{	"saa godt som ingen"
46.	Nørre-Sndby	0	"	"	"	"	"	"	"		0	"	"	"	"		
47.	Farsø	0	"	"	"	"	"	"	"	0	"	"	"	"	"	"	10 200
48.	Nibe-Løgster	0	"	"	"	"	"	"	"	2	8	0.20	8 Kr.	"	"	"forsvin-dende"	23 000
49.	Skjorping	0	"	"	"	"	"	"	"	1	2	0.35	"	"	"	"forsvin-dende"	"
50.	Skagen	0	"	"	"	"	"	"	"	1	2	0.25	5 Kr.	"ikke stort"	"	"	"
51.	Frederikshavn	1	1	0	1.25	"	"forsvin-dende"	"	0	1	13	0.45	4—6 Kr.	7000	"ganske enkelte"	"	16 000
52.	Hjørring	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
53.	Hallund	0	"	"	"	"	"	"	"	0	"	"	"	"	"	"	7500
54.	Aabykro (Saltum)	0	"	"	"	"	"	"	"	2	38	"	"	3400	"	"	Knudsen.
55.	Sæby	0	"	"	"	"	"	"	"	1	9	0.35	6 Kr.	"	"	"	Mygind.
56.	Læsø	0	"	"	"	"	"	"	"	0	"	"	"	"	"	"	2900
VII. Viborg og Thisted Amts Fysikat.																	
57.	Viborg	1	4	3	0.60	0.25	1200	500	20	2	13	0.25	5 Kr.	1800	0	40 000	Hejberg.
58.	Skive	1 (Sygeh.)	5	2	0.80	0.35	150	100	20	1	12	0.40	3—6 Kr.	500	10	30 000	Schou.
59.	Sjørup		"	"	"	"	"	"	"	"	0	"	"	"	"	"	3500
60.	Han-Herred	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
61.	Thisted	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
62.	Vestervig	1 (Sygeh.)	1	1	1.00	0.25	100	100	"	0	"	"	"	"	"	"	12 200
63.	Thyholm	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
64.	Nykjøbing Mors	1 (Sygeh.)	2	1	0.50	0.16	200	20	10	"mange private Badehuse"		"	"	"særdeles mange"	"	19 000	Faartoft.
VIII. Aarhus og Randers Amts Fysikat.																	
65.	Aarhus	1	11	18	0.70	0.35	10 000	1840	"	{	2	64	0.30	5—6 Kr.	5000	"	"
66.	Aarhus Landsogn	0	"	"	"	"	"	"	"		0	"	"	gratis	"	"	"
67.	Odder	0	"	"	"	"	"	"	"	1	8	0.30	4 Kr.	4000	90—100	13 000	Mulvad.
68.	Randers	1 (Sygeh.)	3	3	0.70	0.25	2200	200	"et Par"	0	"	"	"	"	"	15 000	Petersen.
69.	Mariager	0	"	"	"	"	"	"	"	2	4	0.25—0.20	3—4 Kr.	"	"ingen"	"	Hansen.
70.	Ebeltoft	1 (Sygeh.)	2	0	0.80	"	42	"	0	1	10	0.25	5 Kr.	"	10	"	Liebe.
71.	Grenaa	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	Hansen.
72.	Hobro	1 (Sygeh.)	3	1	0.50	0.25	200	"	"forsvin-dende"	1	17	0.35	5 Kr.	75 Abonnementkort	"forsvin-dende"	20 000	"
73.	Ørsted	1 (Sygeh.)	1	1	0.50	0.20	200	50	100	0	"	"	"	"	"	9000	Magnus.
74.	Hornslet	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	Frandsen.
75.	Anholt	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
IX. Ribe Amts Fysikat.																	
76.	Ribe	1 (Sygeh.)	3	3	0.50	0.25	150	"	"	0	"	"	"	"	"	"	Petersen.
77.	Varde	3	3	3	1.00—0.35	0.30	1000	1200	3	0	"	"	"	"	"	15 500	Kietz.
78.	Esbjerg	1	1	1	1.00	0.25	100	0	50	1	10	0.35	6 Kr.	3500	10	13 000	Bruun.
79.	Grindsted	1 (Andels-mejeri).	1	1	0.10—0.20	"	40	"	10	0	"	"	"	"	"	11 350	Becker.
80.	Fanø	1	3	1	1.00	0.35	500	300	50	3	33	0.40—0.60	"	8000	"	3200	Jensen.
X. Ringkjøbing Amts Fysikat.																	
81.	Ringkjøbing	1 (Sygeh.)	2	1	1.00	0.25	"	"	"	1	20	0.25	4 Kr.	70 Abonnementkort	"	12 500	Melchior.
82.	Herning	1 (Sygeh.)	1	1	1.00	1.25	10	10	0	0	"	"	"	"	"	17 000	Benzon.
83.	Tarm	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
84.	Lemvig	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"
85.	Holstebro	1	4	2	0.50	0.25	bygget Sommeren 1888		10	1	10	0.35	6 Kr.	4000	90	22000	Faber.
86.	Ulvskjær	1	2	1	0.35	0.10	"ikke meget benyttet"		100	0	"	"	"	"	"	6000	Lange.
87.	Videbæk	0	"	"	"	"	"	"	"	0	"	"	"	"	"	4500	Juul.
XI. Vejle og Skanderborg Amts Fysikat.																	
88.	Vejle	1 (Sygeh.)	2	1	0.70	0.25	300	44	2	3	31	0.50—0.30	3—5 Kr.	6500	5	33 000	Klem.
89.	Jellinge	0	"	"	"	"	"	"	"	0	"	"	"	"	"	11 300	Feilberg.
90.	Kolding	1	3	2	0.75	"	"nybygget"		"	2	52	0.35	6 Kr.	"	10	49 000	Beck.
91.	Fredericia	1	4	8	0.75	0.50	1000	1500	"ganske enkelte"	2	30	0.35	5 Kr.	9000	5	"	Bohse.
92.	Hornsyld	0	"	"	"	"	"	"	"	2 (kommnal.)	20	0.05	1 Kr.	"	0	"	"
93.	Skanderborg	1	2	1	0.55	0.55	620	"forsvin-dende"	"kun enkelte"	0	"	"	"	"	"	16 000	Hastrup.
94.	Horsens	2	9	10	0.35—0.50	0.30—0.15	6000	"ubestemt"	2	1	22	0.35	4 Kr.	5000	"ingen"	"	Lassen.
95.	Silkeborg	2	4	3	1.00—0.50	0.15	1300	130	8—10	2 (kommnal.)	14	gratis.	gratis.	"ingen Kontrol"	"ingen"	"	Schjødt.
96.	Brædstrup	"	"	"	"	"	"	"	"	2	"	"	"	"	"	"	"
97.	Frijsenborg	0	"	"	"	"	"	"	"	0	"	"	"	"	"	17 000	Ditzel.

1	Amsterdam	100
2	Amsterdam	99
3	Amsterdam	98
4	Amsterdam	97
5	Amsterdam	96
6	Amsterdam	95
7	Amsterdam	94
8	Amsterdam	93
9	Amsterdam	92
10	Amsterdam	91
11	Amsterdam	90
12	Amsterdam	89
13	Amsterdam	88
14	Amsterdam	87
15	Amsterdam	86
16	Amsterdam	85
17	Amsterdam	84
18	Amsterdam	83
19	Amsterdam	82
20	Amsterdam	81
21	Amsterdam	80
22	Amsterdam	79
23	Amsterdam	78
24	Amsterdam	77
25	Amsterdam	76
26	Amsterdam	75
27	Amsterdam	74
28	Amsterdam	73
29	Amsterdam	72
30	Amsterdam	71
31	Amsterdam	70
32	Amsterdam	69
33	Amsterdam	68
34	Amsterdam	67
35	Amsterdam	66
36	Amsterdam	65
37	Amsterdam	64
38	Amsterdam	63
39	Amsterdam	62
40	Amsterdam	61
41	Amsterdam	60
42	Amsterdam	59
43	Amsterdam	58
44	Amsterdam	57
45	Amsterdam	56
46	Amsterdam	55
47	Amsterdam	54
48	Amsterdam	53
49	Amsterdam	52
50	Amsterdam	51
51	Amsterdam	50
52	Amsterdam	49
53	Amsterdam	48
54	Amsterdam	47
55	Amsterdam	46
56	Amsterdam	45
57	Amsterdam	44
58	Amsterdam	43
59	Amsterdam	42
60	Amsterdam	41
61	Amsterdam	40
62	Amsterdam	39
63	Amsterdam	38
64	Amsterdam	37
65	Amsterdam	36
66	Amsterdam	35
67	Amsterdam	34
68	Amsterdam	33
69	Amsterdam	32
70	Amsterdam	31
71	Amsterdam	30
72	Amsterdam	29
73	Amsterdam	28
74	Amsterdam	27
75	Amsterdam	26
76	Amsterdam	25
77	Amsterdam	24
78	Amsterdam	23
79	Amsterdam	22
80	Amsterdam	21
81	Amsterdam	20
82	Amsterdam	19
83	Amsterdam	18
84	Amsterdam	17
85	Amsterdam	16
86	Amsterdam	15
87	Amsterdam	14
88	Amsterdam	13
89	Amsterdam	12
90	Amsterdam	11
91	Amsterdam	10
92	Amsterdam	9
93	Amsterdam	8
94	Amsterdam	7
95	Amsterdam	6
96	Amsterdam	5
97	Amsterdam	4
98	Amsterdam	3
99	Amsterdam	2
100	Amsterdam	1

stik

deanstalter.

Tabel I.

Søbadeanstalt					Kysningskilde.
af d- e	Antal af Anstalter.	Samlet Antal af Kamre.	Pris pr.		
			Enkelt- bad.	Aars- abonnem.	
	1	103	0.25	10 Kr.	af Badeanstaltens tegnskaber
	1	100	0.20	10 Kr.	ren skriftlig.
	1	12	0.10—0.20	"	o. do.
	1	95	0.20	10 Kr.	nden mundtlig.
	1	114	0.25	10 Kr.	do.
	1	40	0.20	10 Kr.	do.
	1	70	0.20	"	do.
	1	42	0.20	"	ns Bademester mundtlig.
	1	0	gratis		unens Udstillings- Beretning.
	1	48	do.		
	1	0	0.02	"	dhavns Økonomi- kontor.
	1	34	gratis		unens Udstillings- Beretning.
	"	"	"	"	
	"	"	"	"	øren mundtlig.
	"	"	"	"	bets Bogholder mundtlig.
	"	"	"	"	en mundtlig.
	"	"	"	"	af Hospit. Bøger.
	"	"	"	"	do. do.

1	Amundsen, H. H.	65
0	Amundsen, H. H.	66
1	Amundsen, H. H.	67
0	Amundsen, H. H.	68
1	Amundsen, H. H.	69
0	Amundsen, H. H.	70
1	Amundsen, H. H.	71
0	Amundsen, H. H.	72
1	Amundsen, H. H.	73
0	Amundsen, H. H.	74
1	Amundsen, H. H.	75
0	Amundsen, H. H.	76
1	Amundsen, H. H.	77
0	Amundsen, H. H.	78
1	Amundsen, H. H.	79
0	Amundsen, H. H.	80
1	Amundsen, H. H.	81
0	Amundsen, H. H.	82
1	Amundsen, H. H.	83
0	Amundsen, H. H.	84
1	Amundsen, H. H.	85
0	Amundsen, H. H.	86
1	Amundsen, H. H.	87
0	Amundsen, H. H.	88
1	Amundsen, H. H.	89
0	Amundsen, H. H.	90
1	Amundsen, H. H.	91
0	Amundsen, H. H.	92
1	Amundsen, H. H.	93
0	Amundsen, H. H.	94
1	Amundsen, H. H.	95
0	Amundsen, H. H.	96
1	Amundsen, H. H.	97
0	Amundsen, H. H.	98
1	Amundsen, H. H.	99
0	Amundsen, H. H.	100

IX. Rind Amt Fysikat.

1	Amundsen, H. H.	79
0	Amundsen, H. H.	80
1	Amundsen, H. H.	81
0	Amundsen, H. H.	82
1	Amundsen, H. H.	83
0	Amundsen, H. H.	84
1	Amundsen, H. H.	85
0	Amundsen, H. H.	86
1	Amundsen, H. H.	87
0	Amundsen, H. H.	88
1	Amundsen, H. H.	89
0	Amundsen, H. H.	90
1	Amundsen, H. H.	91
0	Amundsen, H. H.	92
1	Amundsen, H. H.	93
0	Amundsen, H. H.	94
1	Amundsen, H. H.	95
0	Amundsen, H. H.	96
1	Amundsen, H. H.	97
0	Amundsen, H. H.	98
1	Amundsen, H. H.	99
0	Amundsen, H. H.	100

X. Ringkjøbing Amt Fysikat.

1	Amundsen, H. H.	81
0	Amundsen, H. H.	82
1	Amundsen, H. H.	83
0	Amundsen, H. H.	84
1	Amundsen, H. H.	85
0	Amundsen, H. H.	86
1	Amundsen, H. H.	87
0	Amundsen, H. H.	88
1	Amundsen, H. H.	89
0	Amundsen, H. H.	90
1	Amundsen, H. H.	91
0	Amundsen, H. H.	92
1	Amundsen, H. H.	93
0	Amundsen, H. H.	94
1	Amundsen, H. H.	95
0	Amundsen, H. H.	96
1	Amundsen, H. H.	97
0	Amundsen, H. H.	98
1	Amundsen, H. H.	99
0	Amundsen, H. H.	100

XI. Vølle og Stenderborg Amt Fysikat.

1	Amundsen, H. H.	85
0	Amundsen, H. H.	86
1	Amundsen, H. H.	87
0	Amundsen, H. H.	88
1	Amundsen, H. H.	89
0	Amundsen, H. H.	90
1	Amundsen, H. H.	91
0	Amundsen, H. H.	92
1	Amundsen, H. H.	93
0	Amundsen, H. H.	94
1	Amundsen, H. H.	95
0	Amundsen, H. H.	96
1	Amundsen, H. H.	97
0	Amundsen, H. H.	98
1	Amundsen, H. H.	99
0	Amundsen, H. H.	100
1	Amundsen, H. H.	101
0	Amundsen, H. H.	102
1	Amundsen, H. H.	103
0	Amundsen, H. H.	104
1	Amundsen, H. H.	105
0	Amundsen, H. H.	106
1	Amundsen, H. H.	107
0	Amundsen, H. H.	108
1	Amundsen, H. H.	109
0	Amundsen, H. H.	110
1	Amundsen, H. H.	111
0	Amundsen, H. H.	112
1	Amundsen, H. H.	113
0	Amundsen, H. H.	114
1	Amundsen, H. H.	115
0	Amundsen, H. H.	116
1	Amundsen, H. H.	117
0	Amundsen, H. H.	118
1	Amundsen, H. H.	119
0	Amundsen, H. H.	120

Statistik

over

Danmarks Badeanstalter.

Tabel I.

Badeanstaltens Navn.		Varmtvandsbadeanstalter.								Søbadeanstalter.					Antal af Beboere.	Oplysningskilde.	
		Antal af Anstalter.	Samlede Antal af		Pris pr.		Størrelsen af det aarlige Besøg.		Heraf Land-boere %.	Antal af Anstalter.	Samlet Antal af Kamre.	Pris pr.		Størrelsen af det aarlige Besøg.			Heraf Land-boere %.
			Karbad.	Brusebade.	Karbad.	Brusebad.	Karbad.	Brusebade.				Enkeltbad.	Aarsabonnem.				
Kjøbenhavn.																	
1.	Ryssensteen	1	18	"	0.70	0.35	24 000	56 000	"	1	103	0.25	10 Kr.	55 000 og 150 Abonnementskort	"	"	Uddrag af Badeanstaltens Regnskaber
2.	Engelbrechts Badeanstalt	"	"	"	"	"	"	"	"	1	100	0.20	10 Kr.	30 Abonnementsk. + 75 om Dagen	"	"	Ejeren skriftlig.
3.	Langelinjes militære Badeanstalt . .	"	"	"	"	"	"	"	"	1	12	0.10—0.20	"	200 om Dagen	"	"	do. do.
4.	Bechs Badeanstalt	"	"	"	"	"	"	"	"	1	95	0.20	10 Kr.	foruden Soldater	"	"	Ejerinden mundlig.
5.	Kjøbenh. Badeanst. Strandvej 20 . .	"	"	"	"	"	"	"	"	1	114	0.25	10 Kr.	"vides ikke"	"	"	Ejeren do.
6.	Winthers Badeanstalt	"	"	"	"	"	"	"	"	1	40	0.20	10 Kr.	250 Abonnementsk. + 350 om Dagen	"	"	do. do.
7.	Venedig	"	"	"	"	"	"	"	"	1	70	0.20	"	250 Abonnementsk. + 200 om Dagen	"	"	do. do.
8.	Vesterbros Søbadeanstalt (Belvedere)	"	"	"	"	"	"	"	"	1	42	0.20	"	30 000	"	"	Anstaltens Bademester mundtlig.
9.	Kommunens Søbadeanstalt v. Langebro	} ophørte har kun virket 1 Aar	"	"	"	"	"	"	"	1	0	gratis		3000 i 1888.	"	"	} Kommunens Udstillings-Beretning. Kjøbenhavns Økonomi-kontor. Kommunens Udstillings-Beretning.
10.	analt v. Langebro		"	"	"	"	"	"	"	1	48	do.		100 000	"	"	
11.	Kommunens Søbadeanstalt ved		"	"	"	"	"	"	"	1	0	0.02	"	107 000	"	"	
12.	Gasværkshavnen		"	"	"	"	"	"	"	1	34	gratis	"	16 252	"	"	
13.	Hambros Badeanstalt i Pilestræde	1	35	10	0.25	0.15	143 000	57 000	"	"	"	"	"	35 473	"	"	} Kommunens Udstillings-Beretning.
14.	do. do. i Borgergade	1	20	"	0.25	0.15	39 000	14 000	"	"	"	"	"	"	"	"	
15.	Romerske Badeanstalt i Torden-skjoldsgade	1	9	9	0.65—0.75	0.35	17 000	24 000	"	"	"	"	"	"	"	"	Direktøren mundtlig.
16.	Nørrebros Badeanstalt	1	26	7	0.25—0.40	0.15	49 900	8450	"	"	"	"	"	"	"	"	Selskabets Bogholder mundtlig.
17.	Vesterbros Badeanstalt	1	10	10	0.60	0.30	15 000	17 800	"	"	"	"	"	"	"	"	Ejeren mundtlig.
18.	Kommunehospitalet	1	20	6	0.35 de fleste gratis	0.35 de fleste gratis	9400	3700	"	"	"	"	"	"	"	"	Uddrag af Hospit. Bøger.
19.	Frederiks Hospital	1	4	2			2450	240	"	"	"	"	"	"	"	"	do. do.

